

Danae Boronat

Periodista i presentadora de TV

**«No ha canviat la societat,
hem canviat les dones»**

4

Danae Boronat
«Hi ha situacions que hem tolerat les dones i que ara veiem que no eren normals»

11

L'Editorial

12

Aquí ens coneixem tots

14

La mirada femenina als ateneus

16

Des dels ateneus fem visible el talent cultural de les dones

18

Carmina Pardo:
«La meva mare va ser la primera dona que va portar pantalons a Lleida»

20

Rol emergent de les dones gitanes

PUBLICACIÓ SEMESTRAL

EDITA: Federació d'Ateneus de Catalunya
COORDINACIÓ: Nil Cervera i Víctor Porres
REDACCIÓ I CONTINGUT: Oriol Jordan, Montse Galeano i Nil Cervera, amb la col·laboració de les Delegacions Territorials de Barcelona Ciutat, Ponent, Tarragona i Girona
FOTOGRAFIES: Arxiu FAC i VVAA.

FOTOGRAFIA DE PORTADA: Toni Galitó
DISSENY: l'Apòstrof, sccl
MAQUETACIÓ: Sílvia Vallverdú (vallverducomunicacio2@yahoo.es)
CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA: Contextual Serveis Lingüístics
IMPRESSIÓ: Repropap SL
DIPÒSIT LEGAL: B- 46681-2009

Si voleu rebre la revista *Ateneus* adreceu-vos a:
Federació d'Ateneus de Catalunya
Tel. 93 268 81 30
ateneus@ateneus.cat
Plaça Víctor Balaguer, 5, 1r, 08003 Barcelona

FE D'ERRATES: en l'anterior número de la revista (núm 23, desembre de 2020; pàgina 29), a la frase: «i algunes persones de Barcelona, van fundar el, el 2 de febrer de 1869», es va ometre per error una part, sent el correcte: «i algunes persones de Barcelona, van fundar el Centre Moral i Instructiu de Gràcia, el 2 de febrer de 1869». També cal fer palès que les fotos d'aquest article són del mateix autor del text, Josep Maria Contel.

24

Llegir i passar-s'ho bé
Il·lustració
de Danilo F.

26

L'Ateneu Lleidatà,
exponent de
resistència cultural
durant la dictadura
de Primo de Rivera

32

«La meitat de la
població són dones
i és molt trist que
no hi hagi dones
tot arreu»

38

Viure qüestionant
el gènere

42

Carme Sansa:
«El dia que no hi hagi
dones masclistes,
el masclisme morirà»

46

Notes

48

Clara Prats:
«Les competències
transversals de la
universitat venen del
món associatiu»

Creu de Sant Jordi 2014

Premi Nacional
de Cultura 2019

Entitat d'utilitat pública segons la resolució JUS/675/2013.

Federació d'Ateneus
de Catalunya

Generalitat de Catalunya
Departament
de la Presidència

Diputació
Barcelona
xarxa de municipis

La Federació d'Ateneus de Catalunya agraeix a la Societat l'Amistat de Cadaqués, als Amics de la Unesco de Barcelona, a l'Ateneu Barcelonès, al Casino de Vic, a l'Ateneu Igualadí, a l'Ateneu Santfeliuenc, al Casal Popular Vilassar de Dalt i a la Unió Escaulenca la seva col·laboració.

Al Xavier Esterri, la Irene Caamaño, en Francesc Fortuño i la Núria Font, tècnics de delegació. A la Carmina Pardo, a la Carla Vall, la Paquita Domingo, la Carme Sansa i la Clara Prats per haver-nos concedit part del seu temps per completar les entrevistes. A la Montse Baiges Minguella i en Gerard Pamplona Molina, pels seus excel·lents guiats en el recorregut per la història dels ateneus, des dels seus respectius prismes. A l'Anaïs Barnolas, pel gran reportatge que ens ha brindat sobre l'identitat de gènere. A en Danilo Fernández, per una il·lustració excelsa carregada de missatge i a la Danae Boronat, per atendre la Revista Ateneus i fer-nos gaudir d'una excel·lent entrevista de portada que ens hauria de fer reflexionar sobre el paper de la dona en el model de societat que volem.

Danae Boronat, periodista esportiva i presentadora de TV.
Autora del llibre *No las llames chicas, llámalas futbolistas*.

«Hi ha situacions que hem tolerat les dones i que ara veiem que no eren normals»

Danae Boronat (Tarragona, 1985) és periodista i presentadora de televisió especialitzada en esports. El 2019 es va convertir en la primera dona que va narrar un partit de futbol de la Primera Divisió masculina en una televisió d'àmbit estatal. En el seu llibre recentment publicat, posa el focus sobre el maltractament que ha sofert durant anys el futbol femení fins que les jugadores, a base d'empoderament, han aconseguit la professionalització i el reconeixement actual. Assegura que, per trencar amb els estereotips, cal ser valents, però, un cop s'engega el motor del canvi, ja no es pot aturar.

Quan vas començar a dedicar-te a la premsa esportiva?

He tingut clar des de sempre que volia ser periodista, la premsa esportiva i el futbol els he viscut a casa des de petita. El meu pare va jugar a futbol fins als 40 anys. El meu germà també hi jugava i jo, en la mesura que em van deixar —jugava, evidentment, a l'àmbit amateur, amb les amigues del poble—, però el porto a dins.

Vas tenir algun tipus de problema pel fet de ser dona i dedicar-te a aquest tipus de premsa?

No he tingut problemes, però evidentment, quan comences, et trobes de tot, i més si ets una dona jove. A vegades, als inicis, em vaig trobar amb aquesta condescendència a les rodes de premsa, però la veritat és que no sé si he tingut sort o és que jo m'he fet respectar: estic aquí perquè m'agrada, m'he format i soc com soc.

Hi ha un camí des del desconeixement del futbol femení fins al reconeixement actual. Què creus que ha passat perquè se'n comenci a parlar?

Les jugadores, amb el seu talent, han fet que es parli d'elles, perquè, si no hagués estat així, si no haguessin

aconseguit aquests èxits, seguirien estant totalment arraconades. Quan comencen a guanyar, comencen a tenir títols, arriben a la final de la Champions... Tot això és la visibilitat! Ho han guanyat elles soles. Jo m'atreveixo a dir que ningú les ha ajudat, al final les jugadores han forçat que s'inverteixi en elles, que la premsa parli d'elles, i aquest clic ve arran de professionalitzar-se. En el moment que el Barça i l'Atlético de Madrid professionalitzen l'equip femení, el dos comencen a rebre resultats.

És precisament aquest moment del frec a frec entre el Barça i l'Atlético quan tu t'interesses pel futbol femení?

Com la majoria de gent, no et pots interessar per una cosa que pràcticament no veus. Per molt que jo hagués jugat al futbol de petita, allò que no té visibilitat als diaris ni a la resta de mitjans, com que no tenen referents ni veuen jugadores que hagin arribat a l'elit, fa que sigui difícil seguir. Evidentment, quan aquesta generació continua i persisteix, i aconsegueix el que ha aconseguit, comencem a veure que hi ha molta més gent a qui li interessa. Llavors, pares a veure una mica més: això val la pena, és una cosa fins ara rara,

«Cal trencar amb els estereotips des de petits, des dels jocs, des de les activitats que organitzem a l'esport o a les arts escèniques»

es mereixen aquests èxits i genera un interès especial. Després, fas un pas més i comences a dir: «Ostres, és que no se sap res d'elles, hi ha molt poca informació, i d'ells, en canvi, ho sabem absolutament tot».

Ha d'aspirar el futbol femení a tenir el mateix grau de reconeixement que té el futbol masculí?

Evidentment, aspirem a això, però assolir el mateix nivell de reconeixement costarà moltíssim. El futbol és un dels últims reductes de la societat que els homes pretenien que continués sent seu, que seguis sent masculí en tots els sentits. Apel·len a suposades dificultats físiques o diferències fisiològiques. Evidentment, els homes i les dones som diferents, però aspectes com la força o la velocitat no són definitius per al futbol. De fet, si repassem la història d'aquest esport, els millors jugadors no han estat els més ràpids o els més forts en cap cas, sinó que han estat els més tècnics. El futbol és un esport col·lectiu i que hi hagi un jugador més fort o més ràpid està molt bé, però això no fa que el futbol sigui més atractiu. El que fa atractiu el futbol són altres coses. És l'emoció, allò que pot passar qualsevol cosa en qualsevol partit,

com un equip petit pot guanyar un equip gran en la igualtat... Hi ha molts factors.

Fins a quin punt el fet d'estar invisibilitzades en el futbol, i per la societat en general, ha afectat les dones al camp?

Elles han acceptat que no interessaven. A tot l'entorn es deia: «Vosaltres no teniu dret a reclamar res, perquè no li interesseu a ningú, ningú vol veure els vostres partits». Elles mai s'han sentit amb dret a reivindicar res, sempre ha sigut callar i gràcies. Si et donen una equipació nova, si et deixen un terreny de joc de gespa natural en comptes d'artificial i si et deixen entrenar a les sis de la tarda en lloc de les deu, ja és una victòria. Se les ha menystingut tant que elles s'han fet molt petites i s'han conformat amb molt poc, fins al punt de creure que qualsevol reivindicació o queixa podia fer que perdessin tot el que tenien.

Quan comença a canviar aquesta mentalitat?

Hi va haver un punt d'inflexió l'any 2015, quan les jugadores de la selecció espanyola femenina tornen del Mundial del Canadà. Van caure a la fase de grups

«Les dones ens hem autolimitat, no ens pot coartar tant la por a equivocar-nos o que ens rebutgin»

tot i tenir un *equipàs*. Eren molt bones tècnicament, però van ser eliminades perquè anaven molt mal preparades per l'Ignacio Quereda. Van arribar al Canadà a tres dies del primer partit, no van tenir aclimatació, no havien entrenat al nivell que exigeix un Mundial. És allà quan decideixen fer la carta que envien als mitjans explicant la situació i demanant la destitució de l'entrenador, on per primera vegada s'uneixen totes per fer aquest crit d'auxili. Després, va tornar a passar el 2019 amb la vaga que fan per reclamar condicions salarials i laborals mínimes. Les jugadores han anat contra tot i contra tothom perquè a elles els agradava això. Totes tenien la seva feina, els seus estudis, i les que destacaven una mica van haver de marxar fora.

Per què en aquell moment i no un altre?

Quan sents que ningú t'escoltarà, no demanes ajuda. Et sents tan petit, estàs menystingut, tens l'autoestima i la confiança tan baixa que no sents que tinguis el dret de denunciar res. Elles ho consideraven com un peatge que havien de pagar per estar a la selecció. Molta gent ho veia i ningú deia res. Entre la connivència que hi havia i saber que ningú les escoltaria, ha fet que passin vint-i-set anys.

Han canviat els temps o hem canviat nosaltres?

No ha canviat la societat, les dones hem canviat. Hem fet passes endavant, hi ha situacions que hem tolerat que ara veiem que no eren normals o adequades. És clar que som feministes, perquè, per arribar a aquesta igualtat que al futbol són dues realitats tan distants, necessitem que les jugadores siguin molt més valentes. Elles van superant tot allò que els han ficat al cap, es comencen a sentir respectades. Les passes són molt petites, però, si veiem d'on venim i com es tractava el futbol als anys 60 fins a arribar als últims sis anys, hem avançat més que mai. Tot i això queda molt per fer, especialment a l'àmbit aficionat, que és on cal encara el canvi de xip, sobretot no comparant el futbol masculí amb el femení. No es poden comparar, són dues realitats que venen de plans tan allunyats.

El futbol femení ha de consolidar-se sobre les bases del futbol professional actual?

Molts aficionats ja s'allunyen d'aquest futbol que és només màrqueting i negocis multimilionaris. El futbol

femení té l'oportunitat de construir-se amb unes altres bases. El fet que moltes d'elles són universitàries, ja fa que tinguin un altre tipus de mentalitat. Totes estan compromeses amb causes per contribuir a millorar la societat, aprofitant que són referents per a molts nens i nenes. Podem fer front als abusos del futbol masculí i les seves exageracions, un món totalment inflat que ara està en crisi i tenim l'oportunitat de canviar.

«Els referents són imprescindibles i, si les nenes no tenen en qui emmirallar-se, no aspiraran a ser futbolistes»

«Quan ets una dona jove, no pots estar esperant que vinguin a donar-te l'oportunitat perquè, malauradament, cap home vindrà a posar-te al capdavant»

El perfil dels seguidors del futbol femení i masculí és similar?

És mentida que el futbol femení interessa només a dones. És el mateix esport, són els mateixos equips, les mateixes normes. Per exemple, el Barça té un 65% de socis homes i un 35% dones. Pensar que el futbol femení és per a dones i el masculí és per a homes és erroni, però crec que sí que hi ha dones que el masculí no els interessa i potser s'acosten al femení perquè les protagonistes són dones. Al futbol femení veuran en aquestes jugadores dones empoderades, totes poden ser referents amb històries de superació molt interessants. Hi ha clubs que encara no han entès que amb el futbol femení poden arribar a un mercat encara més ampli. El masculí ja el tenen conquistat i amb el femení tindríem més gent.

Les futbolistes s'han d'inspirar en els grans jugadors masculins o s'han de plantejar un altre model?

Les futbolistes tenen un tarannà diferent. Es veu molt amb el que passa als partits. Com que les futbolistes saben que no tenen deu càmeres seguint-les, elles no fingeixen lesions. Amb elles, el futbol és molt més pur, es veu menys postureig. Però, és clar, si comencen a haver-hi coses més del masculí, es pot masculinitzar també el futbol femení, i hem de veure què hi ha de positiu i què hi ha de negatiu. Jo crec que elles són molt conscients que no cauran en certs aspectes propis del futbol masculí i, en canvi, en altres sí que els interessarà assimilar-se. En aquest sentit, hi ha oportunitats que no s'estan aprofitant, com, per exemple, que el Real Madrid no incideixi en el «xup-xup» de la rivalitat amb el Barça. Que hi hagi una mica de polèmica també ho necessita el futbol femení, perquè un pique sa sempre interessa a les aficions.

Creus que, ara que tenim més referents, hi haurà més dones futbolistes en un futur?

Totalment. Els referents són imprescindibles i, si les nenes no tenen en qui emmirallar-se, no aspiraran a ser futbolistes. El futbol és el quart esport més practicat per dones a Espanya, segons les dades del 2019 del Ministerio de Cultura y Deporte. Ara que a tot arreu pots veure ja el Barça femení a la final de la Champions, es calcula que, d'aquí a deu anys, serà l'esport més practicat a l'Estat espanyol i que superarà el bàsquet. És imprescindible que hi hagi referents, i elles són referents molt complets, necessitem de dones valentes.

Com podem treballar aquests referents?

Des dels clubs, necessitem que ells facin un pas endavant i els donin suport públicament. Li ho reclamo als jugadors, però també li ho reclamo al club, perquè és el club qui els ha de fer entendre la necessitat i quina força té la foto, per exemple, dels equips femenins i masculins en sintonia. Encara són necessaris aquests gestos. Si figures com Messi van a veure un partit de futbol femení, es converteix en notícia i té una visibilitat mundial, és molt important.

A les associacions, clubs més petits de barris o pobles, es comencen a veure més noies a les

categories inferiors i infantils, i, progressivament, a mesura que creixen, els equips es van masculinitzant. Per què creus que hi ha aquesta tendència?

Fins als 13 anys més o menys no hi ha diferències entre nens i nenes, i l'ideal és que juguin junts. Però, a partir dels 13 o 14 anys, que és quan se sol fer el canvi cap a l'adolescència, comença a ser diferent. Hem perdut molt de talent pel camí, perquè no hi havia equips de noies i moltes es trobaven en aquesta edat que ja no les volien als equips mixtos. També hi ha una certa barrera social, és una edat on se suposa que el que has de fer és començar a interessar-te per coses més «femenines». Tot això ja comença a canviar, però, si ens fixem en la generació de futbolistes que ara tenen trenta anys, fa poc no era així: han anat contra tot i contra tothom.

Com podem combatre aquests estereotips des de les nostres entitats per no perdre les divisions femenines i reforçar-les?

Donant suport a les nenes quan són petites. Animar-les, motivar-les, dir-los que, si juguen i són constants,

arribaran lluny, que el talent es treballa. No s'ha de caure en el discurs de ser la nova estrella, el nou Messi. Les dones ens hem autolimitat, no ens pot coartar tant la por a equivocar-nos o que ens rebutgin. Cal trencar amb els estereotips des de petits, des dels jocs, des de les activitats que organitzem a l'esport o a les arts escèniques; hi ha molta feina a fer. Són petits matisos que són molt importants i no ens n'adonem, ho tenim molt a dins i ho podem combatre des de tots els sectors.

Tu ets reconeguda com la primera dona que va narrar un partit de Primera Divisió. Creus que aquesta etiqueta és una responsabilitat?

Era una anomalia, sempre ha d'haver-hi algú que comenci primer, però, un cop s'engega el motor del canvi, ja no es pot aturar. Encara avui arriben pocs currículums de noies a les redaccions, però crec que, d'aquí a deu anys, hi haurà moltes més dones a Esports, perquè em veuran a mi i a les meves companyes. Ho porto bé en aquest sentit, perquè suposa un canvi. M'agrada poder aportar el meu granet de sorra, tot i que encara queden molts àmbits

«El futbol femení és molt més pur, es veu menys postureig»

«Els entrenadors de futbol se sorprenden i em diuen: “Ostres, sí que en saps»

on superar aquesta desigualtat. Jo he fet això en el meu àmbit i em fa feliç, però, quan ets una dona jove, no pots estar esperant que vinguin a donar-te l'oportunitat perquè, malauradament, cap home vindrà a posar-te al capdavant. No ha passat, ni passa, ni passarà. Si no som nosaltres les que ens animem i reclamem els nostres espais, no ho aconseguirem.

Després de la teva retransmissió, com va ser el post-partit?

Hi va haver de tot. Tots els meus companys narradors amb qui vaig estar parlant abans de llançar-me em van

animar, em van ajudar, em van dir que anava pel bon camí. Però també m'he trobat d'altres que he notat que se sentien amenaçats.

Fins a quin punt es pot considerar que està ja normalitzada la presència de dones periodistes en les redaccions d'esports?

En els mitjans de comunicació, com a tota la societat, encara hi ha molta desigualtat a escala global i en diferents aspectes, però a la premsa esportiva crec que ho tenim pitjor perquè hem de demostrar que, si estem aquí, és perquè en sabem, perquè ens agrada. Jo m'he trobat amb entrenadors de futbol asseguts al meu programa que, a les pauses publicitàries, mostren la seva sorpresa i em diuen: «Ostres, sí que en saps». A més, a la televisió, nosaltres hem de complir amb uns cànons de bellesa. La tele és masclista 100% en la tria de les dones que apareixen als programes. Jo sé que, a partir dels 40 anys, ja tindrà molt més difícil estar a la tele i, si pesés 20 quilos més, també tindria més dificultats, però, evidentment, amb els homes periodistes això no passa. Em fa gràcia quan insinuen que m'he beneficiat del meu aspecte físic, quan jo seré també una víctima d'aquest cànon. I no succeeix només amb el periodisme esportiu, ho veus en els programes, als informatius i al món de la tele en general.

Aconseguirem capgirar aquesta tendència?

I tant! Anem pel bon camí, tot i que també veig que alguns nens petits, adolescents o joves tenen més estereotips. A vegades sembla que anem enrere, com que pensem que no cal insistir en això.

Per acabar, què li diries a una nena que vol ser futbolista?

El missatge és: aneu a totes! Endavant! Si tu vols ser futbolista, treballa. Si creus que tens aquest talent, prepara't, lluita i podràs dedicar-te al futbol i contribuiràs a fer un millor futbol. No deixis la teva formació, si ets una esportista més completa, més referent seràs. És possible fer-ho tot. També els diria que siguin valentes i que no escoltin aquelles veus que les volen callar. Soc una persona que sempre porto el ser valent com a lema.

Ateneus, amb accent femení i plural

Durant la darrera dècada d'aquest nou segle, la dona ha multiplicat la seva presència en els òrgans de decisió dels ateneus. Per primera vegada, a més, una fornada de dones ocupa moltes de les presidències dels gairebé 180 ateneus que a data d'avui tenim adherits. Aquest increment, que en xifres absolutes respecte el còmput global es situa en el 25%, és encara clarament insuficient, però marca un camí a seguir.

La presidència femenina, com a fet, és important, però el més rellevant és tot allò que implica: una feminització i, per tant, una posada al dia de les estructures que han sustentat els antics ateneus, i una crida a més dones a implicar-se en la vida social de l'entitat en qüestió des de qualsevol dels seus estaments. Cal recordar d'on venim: fa molt poques dècades, els llistats de presidents d'ateneus (en molts casos entitats centenàries) eren totalment masculins. És més, si fem un cop d'ull al retrovisor i mirem unes poques dècades enrere, a molts ateneus la presència de la dona estava vetada. És per això que cal seguir el camí del 25% i anar-lo incrementant.

En aquest número de la Revista Ateneus, hem volgut donar veu a les diverses seccions dels ateneus a través de la mirada de dones implicades. Esports, la cultura popular, arts escèniques, la implicació dels col·lectius minoritzats, una mirada cap al futur... La nostra voluntat no és altra que evidenciar que, com més divers sigui el teixit social d'un ateneu, més rica serà l'experiència d'aquella entitat, i millor l'oferta que podrà presentar al seu entorn més immediat. Un ateneu que representi la realitat de la seva població i amb tots els accents possibles, fugint de la masculinització clàssica, serà un ateneu que assegurarà la seva persistència durant molts anys més.

Consell Redactor

Carla Vall

Advocada penalista i criminòloga catalana experta en drets humans i en l'abordatge i prevenció de violències masclistes

© Maria d'Oultremonde

Aquí ens coneixem tots

Quan ens trobem entre gent que coneixem, els vincles ens fan sentir segurs. I és que, certament, la majoria de relacions que establim actuen com una protecció enfront d'allò que pugui passar. Allò de fora.

Rarament algú ens ha advertit que les majors violències es cometien en la proximitat i que els missatges que ens han anat repetint des de nenes són extremadament perversos. Un cop instaurada la por als carrers i als desconeguts, ningú ens ha advertit mai que podem ser agredides en la proximitat.

És ben curiós, ja que, estadísticament, els episodis de violència més greus contra les dones es donen per part de coneguts. Pel que fa a les violències sexuals, en concret, més d'un 85% dels autors eren persones conegudes per la víctima i vora el 50% dels casos, algú amb qui havien mantingut un vincle afectiu.

Està molt bé conèixer com es perpetren les violències tan lluny de l'imaginari popular que ens han inculcat. Ara bé, m'agradaria aterrar a la imatge dels autors. De fet, quan parlem de violències sexuals es cau sovint en aquell error de pensar que parlem de «coses-de-dones» i és obvi que parlem de coses d'homes.

No tots els homes són agressors, clar que no. Ara bé, sí que la majoria d'agressors són homes. Així ho indiquen les dades que es mantenen any rere any en més d'un 90% d'autoria masculina sobre delictes contra la llibertat sexual. Hom pot tenir la temptació de demonitzar-los i construir una imatge d'algú completament aliè.

El cert és que els agressors viuen entre nosaltres i que qui més qui menys ha estat testimoni o ha viscut en pròpia pell episodis de violències sexuals. Costa moltíssim ser conscients que, quan es fa un protocol, quan es destapa un cas o quan una víctima denuncia, l'única manera d'exercir el corporativisme és protegir la víctima i aïllar l'agressor. La resta és col·laboracionisme.

Sense una sanció social després del trencament del silenci de la víctima és impossible que l'agressor reaccionï i abandoni voluntàriament aquestes conductes. De fet, el repte dels professionals que es dediquen a la reinserció d'agressors és un minuciós acompanyament que dura anys.

Si seguim actuant sota la premissa que el corporativisme és defensar el nom de l'entitat i que, per tant, el millor és amagar la brutícia sota l'estora perquè aquí ens

coneixem tots i això que ens diuen és impossible, som part del problema.

Paradoxalment, la violència només pot destruir-se en la proximitat i quan tenim capacitat d'intervenció. Ens cal estar preparats per quan ens posin el mirall davant i ens adonem que un dia no vam parar els peus a X quan «estrenyia» una noia beguda, a Y quan no respectava una negativa, a Z quan ens feien gràcia les seves bromes misògines.

Ens dol, però la violència és a prop.

publicitat

935750691
www.kbqfan.com
kbqfan@kbqfan.com

Demana el teu pressupost sense compromís

Missatgeria URGENT

26,25 €
per entrega

Paqueteria
Documentacions
Gestions diverses

Mailings
Etiquetatges
Introducció de dades
Manipulacions diverses

La mirada femenina als ateneus

Les dones a l'Ateneu de Tèrmens

ATENEU DE TÉRMENS

L'Ateneu de Tèrmens és una petita entitat cultural de la comarca de la Noguera que va reiniciar la seva activitat a finals de 2001. L'Ateneu actual treu el seu nom de l'antic *Ateneo Instructivo*, col·legi privat que Jaume Martorell va dirigir a Tèrmens en temps de l'efervescència econòmica deguda a la construcció de la sucrera durant la primera meitat del segle xx. Amb Tòfol Sardà, impulsà les activitats que es feren en aquell antic *Ateneo*. Mig segle després, un grup de veïns i veïnes compromesos amb la cultura, decideix registrar l'entitat amb el nom Ateneu de Tèrmens, homenatjant així l'antic *Ateneo Instructivo*. El nou Ateneu serà presidit als seus inicis per Carme

Serradell i Porta, diplomada en art, pintora i escultura. La Carme, presidenta de gestió de l'entitat fins a la celebració de l'Assemblea que havia d'escollir el o la nova presidenta de l'Ateneu, obrirà un període d'assentament i subscripció molt actiu, que posarà les bases del que avui coneixem com Ateneu de Tèrmens. La segona presidenta de l'entitat serà la Sara Balagué Roca, dona amb gran carisma, culta i amb moltes ganes d'empènyer el carro. Sota la seva direcció es viurà una etapa de creació d'activitats molt important. Amb ella es crea el Grup Coral, que encara perdura, es consolida la revista Saó, que avui dia compta amb 94 edicions. Amb ella creix en nombre

de llibres la biblioteca i es porten a terme un gran nombre d'actuacions musicals i literàries. Després d'anys al capdavant de l'Ateneu, aquesta decideix cedir les regnes a la que serà la tercera presidenta, la M. Antònia Torres Cava, dona jove i amb empena qui seguirà el bon fer de l'anterior presidenta fins que, l'any 2018, la substitueix l'actual presidenta, l'Antònia Seró Lladós. Aquesta creu en la labor de l'Ateneu i treballa perquè les seccions que té l'entitat siguin participatives i arribin a tots els segments de població, tal com els Estatuts de l'entitat esmenten. I així estem, sempre en procés de construcció, i sempre amb dones al seu davant.

Coral de l'Ateneu de Tèrmens durant l'actuació a la Festa Major de Sant Sebastià.

La mirada de les dones de La Unió Escaulenca

UNIÓ ESCAULENCA

La Unió Escaulenca va néixer com a societat de socors mutus i només es permetia que els socis fossin homes.

El 1987 es transforma en societat cultural i recreativa, però no és fins al 1989 quan es permet que les dones siguin sòcies. La incorporació de les dones va ser un pas molt important per a la Societat. Moltes de les activitats es van fer gràcies a la seva participació i col·laboració: la Fira de l'Ametlla, la matança del porc, entre moltes altres.

Després de l'any 1993, ja hi ha dones a les juntes directives, com a secretàries o tresoreres. La primera dona presidenta de la història de la Societat se la nomena el 2005, i la segona el 2019.

La Junta Directiva actual no és paritària, són 2 dones i 5 homes, però els càrrecs de decisió —presidència i vicepresidència— els exerceixen dones. Però, la Junta Directiva treballa en equip i, com a entitat petita, l'organització té una estructura horitzontal, on tothom aporta idees, realitza activitats i participa en la presa de decisions.

La presidenta i la vicepresidenta, totes dues amb experiència en l'àmbit del lleure i sociocultural, assessorades per socis i sòcies amb experiència en altres àmbits, han posat la seva dedicació a dinamitzar el poble durant aquests mesos tan difícils de pandèmia. També s'ha aprofitat aquest temps de pandèmia

per innovar i adaptar les activitats a les noves necessitats, buscant maneres per oferir activitats segures i divertides: l'exposició commemorativa dels cent cinquanta anys; la creació de la web amb obtenció d'un Segon Premi Ateneus; la creació d'un grup de teatre i d'un club de lectura; l'inventari de pedra seca i la realització d'activitats culturals de tota mena a l'aire lliure.

La Unió Escaulenca és un espai on tothom cap i on la gent se sent benvinguda i valorada. En una societat competitiva i cada vegada més individualista, la mirada de les dones ha potenciat aquests valors i creiem que la presència de les dones en els òrgans de govern és imprescindible per anar cap a un nou model de societat més inclusiva i humana.

Socis de la Unió Escaulenca arreglant desperfectes de la façana.

DES DELS ATENEUS FEM VISIBLE EL TALENT CULTURAL I MUSICAL DE LES DONES

El paper de la dona en els ateneus ha anat evolucionant amb el canvi de la societat. De cap presència en els inicis ni possibilitat de ser-ne sòcia, sense poder participar en les representacions teatrals, en què els papers femenins els feien homes, a poc a poc les dones van anar entrant en el món ateneístic: recordem Carme Karr, la primera dona que va parlar a l'Ateneu Barcelonès el 1913.

Per no és fins ben entrat el segle xx, en el darrer terç, que finalment les dones poden votar i accedir a formar part de les juntes en tots els ateneus. Malgrat això, en ple segle XXI, tot i ser majoria en molts ateneus, hi ha poca presència en les juntes i encara menys en els òrgans directius. Així ho podem veure en els resultats del Panoràmic 2020. Per pal·liar aquesta invisibilitat i empoderar les dones, vam començar fa uns deu anys a donar a conèixer l'aportació de la dona al llarg de la història en la cultura, i sobretot en la música, com compositores. Des de fa set anys fem una programació musical exclusivament de dones compositores.

El cicle *Dones i Compositores* mostra el llegat musical de les dones des del segle xxv aC, en la cultura mesopotàmica, fins a l'actualitat. De les més de 6.000 compositores de les quals tenim referència, n'hem tret de l'anonimat i programat 90, des del segle XII fins a l'actualitat, catalanes i de molts altres països. Dones molt conegudes i interpretades en vida, però que després, en un món cultural dirigit per homes, eren oblidades. Encara ara és rar escoltar-les en les sales de concerts. El mateix passa en el món sardanista, fet que ens obliga a posar, malgrat no estar-hi d'acord, quotes. A cadascuna de les ballades que fem a Sarrià s'interpreten i es ballen com a mínim dues sardanes de compositores, i per al 8 de març tota la ballada, íntegrament, és de compositores. Aquesta difusió del llegat musical de les compositores es completa amb conferències per anar donant a conèixer aquest gran bagatge cultural i musical tan poc conegut. Des dels ateneus fem visible el talent de les dones!

Montserrat Morera

VI CICLE DONES I COMPOSITORES. *La suite de l'aigua* de Carlota Baldrís (El Vendrell 1960). Obra per a piano i videoart

Retrat d'època de Carme Karr, la primera dona en parlar a l'Ateneu Barcelonès el 1913

#DONESCULTURA, UN CONJUNT D'ACTES REIVINDICATIUS AMB VISIÓ DE GÈNERE FEMENÍ

El Centre de lectura de Reus ha organitzat un conjunt d'actes als quals ha anomenat #Donescultura. Amb la voluntat d'impregnar la visió de gènere, l'entitat ha dissenyat un conjunt d'accions al llarg de tot l'any que segueixen una temàtica profundament feminista, situant les dones com a epicentre de totes les activitats.

Segons dades del mateix Centre de Lectura, actualment es compta amb una bona xifra de sòcies dones, però la majoria de vegades aquest fet no queda reflectit en el dia a dia del Centre, ja que majoritàriament són homes els encarregats de realitzar conferències o bé les persones sobre qui es parla.

El cicle es va engegar el passat 5 de març amb la presentació del llibre *Viure perillosament* de Gemma Pasqual, a més d'una lectura de poemes del col·lectiu Veu Alta. A partir d'aquí, les persones responsables del Centre de Lectura de dinamitzar el cicle han pensat tot un seguit d'actes que van des de conferències, exposicions o taules rodones o un cicle de cinema, entre d'altres.

Una de les activitats més interessants del cicle va ser la xerrada que Isabel Martínez va realitzar el passat 8 de març —coincidint amb el dia de la dona treballadora— que portà

per títol *Una història (des)coneguda. El Centre de Lectura amb ulleres de color lila*. La periodista intentà posar de manifest la participació de les dones en el món associatiu i com aquestes han estat invisibilitzades al llarg de la història. Però el més interessant va ser que es va abordar la situació del mateix Centre de Lectura, partint de la base que els homes sempre han estat els majors (o en molts casos els únics) protagonistes del fet associatiu. Però Martínez va desvetllar el passat d'aquelles dones que s'iniciarien dins del Centre com a sòcies a inicis del segle xx fins avui en dia, tenint en compte que encara queda molt de camí a recórrer.

Finalment, el cicle finalitzarà a l'octubre, quan la direcció té prevista la realització d'una taula rodona que abordi el tema de l'arquitectura i el feminisme, comptant amb persones destacades del consistori reusenc per donar-hi el punt de vista sobre la qüestió.

Que la cultura té nom de dona és una tasca de la qual tota la societat cal que en sigui conscient. Són més necessàries que mai activitats com aquest cicle que l'entitat reusenca ha programat, en un intent de situar com un eix central la qüestió feminista dins de la cultura.

Francesc Fortuño

Xerrada d'Isabel Martínez sobre «Una història (des)coneguda. El Centre de Lectura amb ulleres de color lila.»

Façana del Centre de Lectura de Reus

Carmina Pardo:

«La meva mare va ser la primera dona que va portar pantalons a Lleida»

Carmina Pardo és la presidenta de l'Ateneu Popular de Ponent i una reconeguda lluitadora feminista. Defensa que el feminisme no és només de les dones, sinó que és una proposta social.

Entrevista: Montse Galeano

Fotos: De l'arxiu personal de Carmina Pardo

On comença la teva vinculació a l'Ateneu Popular de Lleida?

Ve de molt joveneta, devia tenir uns vint-i-dos o vint-i-tres anys quan em vaig associar, per diferents motius. L'Ateneu Popular era una de les entitats més transversals, no existien molts llocs on poguéssim desenvolupar una gran varietat d'activitats i on trobéssim

resposta a les nostres inquietuds. Formo part d'una generació que sempre s'ha implicat en tot allò que era recuperar les festes populars, les nostres tradicions, sumat al fet que, des de sempre, havia estat vinculada a moviments feministes de la ciutat; l'Ateneu era l'espai que et donava l'aixopluc per poder desenvolupar totes les activitats.

Què recordes d'aquells primers anys?

Érem un grup de gent amb moltes ganes de fer coses, crec que vam donar a la ciutat un caire diferent. Iniciatives com les rutes històriques, que van passar a ser molt conegudes i adoptades per Turisme de Lleida, van sorgir a l'Ateneu. Provocar i posar sobre la taula propostes que no existeixen i necessitem com a societat és una de les coses que hem portat a terme sempre des dels ateneus. Volíem oferir un espai on fer arribar les idees, on treballar-te i créixer com a persona.

Després d'aquesta trajectòria vas presentar-te com a presidenta l'any 2020. Com prens la decisió?

Penso que sempre havia tingut aquesta veu dins, però potser no l'havia escoltat gaire. Sempre m'he sentit part de l'Ateneu Popular i dels seus valors. Va arribar un moment determinat que vaig parlar amb uns companys de la Junta, que em van animar a presentar-m'hi. No havíem tingut mai cap presidenta i això és el que em va fer donar el pas, obrir una altra porta al fet que pogués ser una dona. Però també volia que aquesta trajectòria servís de pont per a una nova generació. Penso que totes les entitats

tenen alts i baixos, sabem que això dels grups generacionals són importants: es generen unes empaties, uns interessos comuns, que et vinculen emocionalment i es trasllada a tot el que fas, també a les entitats a què pertanyes. Moltes idees innovadores que van sorgir de l'Ateneu fa anys, com també a altres entitats, el van consolidar com a referent i hem de continuar aquest llegat.

Et consideres una pionera?

Sempre he anat trencant olles. He sigut la gran de la família i sembla que des de petita he anat obrint camí. A més ho porto a l'ADN, la meua mare va ser la primera dona que va portar pantalons a Lleida, sembla una anècdota més, però en aquell moment va ser un trencament i un empoderament. També he sigut la primera capitana en la meua comparsa de moros i cristians, la primera Reina Maga... Més que pionera, soc una persona que sempre estic disposada a donar suport i a tirar endavant iniciatives col·lectives.

De quina manera podem incorporar la perspectiva de gènere a les entitats?

Hi ha un tema estructural, estem en el sistema que estem, tenim el sostre de vidre que tenim i està clar que ens costa. Des de les entitats és difícil treballar aquesta perspectiva perquè no estem aïllats de tot això, cal una col·laboració i un esforç de totes les sòcies i socis de l'entitat. Sí que és veritat que això cada vegada està canviant més i penso que s'ha fet feina, tot i que continua sent complicat incorporar aquesta perspectiva. Les dones que estan conscienciades encara estan lluitant per les reivindicacions i, tot i que la perspectiva femenina crec que ja és present a moltes entitats, hem de seguir incorporant aquest vessant feminista. Soc optimista: a la Junta de Lleida

pràcticament som una junta paritària i aquesta perspectiva la treballem tant les dones com els homes.

I el futur? Quin missatge llançaries a les noves generacions?

Soc optimista. La primera cosa que diria a les noves generacions és que ser feminista no és ser soldat, ser feminista és reflexionar, pensar. El feminisme no és només de les dones, és una proposta social. I, a partir d'aquí, fer pinya i

revisar totes les coses que hem de canviar col·lectivament.

I a les dones que vulguin ser presidentes, què els diries?

En primer lloc, que no és qüestió de fer-ho bé o malament, és un tema de fer-ho. En segon lloc, que no és una cosa que hagi de fer sola: construir un equip que et doni suport i treballar una proposta col·lectiva és clau. I la tercera, que ser al capdavant és important, no només per ella, sinó per totes.

Rol emergent de les dones gitanes

Si la injustícia és un fet, la resistència, una necessitat. Això és el que ens narra la història de les dones gitanes, una història de lluita i fortalesa que ha de ser entesa des d'un marc crític postcolonial per poder entendre la profunditat de les mateixes i el que poden aportar actualment al feminisme blanc i al conjunt de la societat.

Text:
Paquita Domingo,
vicepresidenta de
la Dona i Salut
de la Federació
d'Associacions Gitanes
de Catalunya
Fotografies cedides
per la FAGIC

Des d'aquest marc decolonial, on queda reflectit que el poder està intrínsecament relacionat amb la representació, podem entendre com, mitjançant l'etiquetatge i la categorització, s'han imposat imatges hegemòniques en l'imaginari col·lectiu construint la subalteritat de les dones gitanes, mitjançant una narrativa dicotòmica entre el desitjable i l'indesitjable, emprant diferents estereotips que han anat canviant al llarg del temps segons els interessos sociopolítics del moment i arribant a ser contradictoris entre si. Passant de ser bruixotes, lletges i malvades al segle xv, a passionals, provocadores, hipersexualitzades i racialitzades al segle XVIII-xx, i, a partir dels setanta, a ser les submises sotmeses a l'home, amb molts fills i desarreglades, sempre en oposició a la dona bona i virtuosa i, més tard, oposada a la dona moderna, alliberada i autònoma.¹ Aquest antigitanisme de gènere, que perdura des de fa sis-cents anys fins a l'actualitat, ha estat i és l'instrument del sistema patriarcal capitalista per normativitzar la moralitat, els rols de gènere, les identitats, els cossos, etc. en una lògica de normal-anormal, superior i inferior, que no sols afecta les dones gitanes, sinó a totes les dones.

Des d'aquest context, el feminisme romaní pot aportar eines per desgranar els mecanismes d'opressió que poden quedar invisibilitzades pels privilegis de classe i ètnia

i ajudar en l'avanç per a la igualtat de drets de les persones, independentment del seu sexe, credo, ètnia, i impulsant el debat feminista actual, aprofundint en els ideals democràtics.

Les eines de les quals partim les dones gitanes són de la nostra història, una història que encara s'està construint i que encara s'ha d'estudiar en profunditat acadèmicament per donar-li el lloc que es mereix. Amb tot, la informació recollida mostra com les nostres ancestres gitanes ja exercien un feminisme d'acció, que no de conceptualització, àmbit reservat per a les classes privilegiades, que són les que han tingut la potestat de generar la narrativa hegemònica.

DONES GITANES REFERENTS AL LLARG DE LA HISTÒRIA

Arribada de la població gitana a la península al segle xv: la Comtessa Doña Luisa apareix referenciada en les cròniques medievals, exercint un paper protagonista en la defensa i protecció del grup humà que dirigia, així com la seva capacitat de negociació, que van ser molt importants. Cal tenir en compte que el fet que una figura femenina es detallés en aquella

època deixa entreveure el pes que van tenir les dones gitanes en una època en la qual la dona a Espanya estava relegada a l'esfera privada, subordinada a l'home.²

Gran batuda, 1749. Primer genocidi d'Estat. Van ser capturades entre 9.000 i 12.000 persones. Van separar dones i homes; aquests portats a galeres i les dones a cases de misericòrdia a treballar en labors «femenines». Les dones es rebel·laven feroçment, van mostrar obertament la seva rebel·lia a través de constants insubordinacions i motins, van protagonitzar molts intents de fugida.³ El més destacat va tenir lloc el gener de 1753, sent la tia Rosa Cortés la capitost, després d'obrir un forat en la paret amb un clau i aigua va ajudar a escapar 52 dones.

Cigarreres, segle XIX. El moviment de les cigarreres, on la figura de les dones gitanes era significativa, (...) *no era simplement un moviment obrer femení que lluitava per rebre els mateixos drets que els obrers, sinó que funcionaven a les seves fàbriques com una família en el seu conjunt. Els seus reclams i protestes estaven destinades al millorament del salari, les condicions de vida i treball.*⁵

Soledad Casilda Hernáez Vargas (1914-1992). Militant anarcofeminista i resistent antifeixista. En 1931 va ser membre de

les Joventuts Llibertàries i va ser empresonada per fer una crida a la vaga a les treballadores d'una empresa que només contractava personal femení. També va participar en la resistència contra l'exèrcit alemany integrada en les xarxes de resistència antifeixista.

La rebel·lió en el Camp de Famílies Gitanes d'Auschwitz, 1944. El dimarts 16 de maig de 1944 és recordat i commemorat per l'activisme gitano. Les autoritats nazis havien decidit liquidar el Zigeunerlager, Camp Gitano, i les presoneres i els presoners romanís es van armar amb pedres, amb pals i amb les eines que van poder a manera de resistència. *Almenys 19.000 dels 23.000 roma enviats a Auschwitz van morir aquí.*⁶

Moviment pioner LGTBI, 1975. Tia Myriam Amaya va participar de la primera manifestació en pro dels drets LGTBI en l'Estat Espanyol. Va tenir el suport de la seva família des que era jove, desmantant el prejudici antigitano amb relació a l'animadversió del poble Rom cap al col·lectiu LGTBI.⁷

I tantes altres dones revolucionàries que van lluitar pel seu dret a ser diferents, que no les altres, a reivindicar la diversitat, perquè no hi ha una sola manera de ser, de fer i de crear coneixements. Aquesta pinzellada genealògica ens ensenya que, molt abans del

moviment associatiu espanyol, les dones gitanes ja disposaven d'una llarga trajectòria d'empoderament romaní, però que fins als anys noranta, amb l'auge de les associacions de dones gitanes, no es comença a visibilitzar en la societat majoritària.

ASSOCIACIONS DE DONES GITANES EN ELS NORANTA

Des dels anys noranta que es va fundar la primera associació de dones gitanes a Espanya, l'associació de Dones Gitanes Romí a Granada, Associació Romí Sersení a Madrid, Associació de Dones Alboreá, l'Associació AMURADI, etc.

Les dones gitanes han anat guanyant presència en l'espai públic, en el de la presa de la paraula i en l'àmbit d'incidència política; aquí veiem algunes dones gitanes referents:

Sílvia Heredia. Política espanyola membre del PP. Ha estat diputada per Sevilla el 2011 i el 2016.

Carlota Santiago. Senadora i diputada per Ciutadans en l'Assemblea de Madrid el 2019.

Beatriz Carrillo. Política i activista social espanyola, membre del Congrés dels Diputats pel PSOE el 2019, i presidenta de la Federació d'Associacions de Dones Gitanes (Fakali)

Sara Giménez. Representant espanyola davant la Comissió contra el Racisme i la Intolerància (ECRI) del Consell d'Europa i diputada per Ciutadans el 2019.

ASSOCIACIONISME ACTUAL I EL PAPER DE LES DONES GITANES

Queda molta feina per fer en el camp de l'associacionisme, no podem oblidar que encara queda molt per arribar a la promoció integral de les dones gitanes, que parteixen d'una posició de desigualtat i desavantatge, producte del persistent antigitanisme. Per això, des de les organitzacions continuem esforçant-nos per implementar formacions, jornades, orientacions acadèmiques, laborals, etc. dirigides a dones gitanes, així com el més significatiu, donar veu i visibilitzar una imatge real de la romaní ben allunyada d'estereotips i prejudicis.

Com a reptes per al futur, als quals ens enfrontem les dones gitanes i que entre tots els agents implicats hem de col·laborar per donar una resposta, tant institucions com entitats públiques/privades, trobem el fet de continuar desenvolupant i ampliant el paper de les dones gitanes en llocs de rellevància com les presidències i juntes on assumim responsabilitats orgàniques. No des d'un rol d'interlocutora entre l'administració i la població

gitana, com a subjectes problemàtics que han d'integrar-se en la cultura hegemònica, perquè aquest paper implica una ideologia assimilacionista, en la qual la responsabilitat de la no integració recau en la població gitana, creant i acreixent les diferències, contribuint a l'etnificació dels problemes i categoritzant la població gitana com a subjecte de conflicte, perpetuant estereotips i despolititzant el moviment associatiu,⁸ sinó des d'una perspectiva de creació d'espais simbòlics d'inclusió, posant l'èmfasi en la diversitat cultural com a valor afegit i no com a part de la problemàtica, on tota la societat pugui reflectir-se i sentir-se identificada, independentment de l'ètnia.

Així com continuar treballant per a la promoció de les dones gitanes en tots els àmbits, acadèmics, socials i polítics.

Seguir accedint a càrrecs de decisió amb capacitat d'incidència política, així com aconseguir una representació significativa en tots els organismes públics i privats.

Com veiem, encara ens queda un llarg camí i moltes tasques per fer, sobretot ara que vivim temps convulsos, on el feixisme va guanyant quotes de poder a tot Europa. Per això, visibilitzar les veus diverses i heterogènies de les dones gitanes és imprescindible per al conjunt de la societat si de veritat volem viure en un món de totes, realment inclusiu i democràtic.

Fonts d'informació

- (1) Historia social. Núm. 93. 2019
- (2) <https://www.diariojaen.es/al-dia/el-santo-reino-de-san-gre-cale-CB5399172>
- (3) Manuel Martínez Martínez: «Clamor y rebeldía. Las mujeres gitanas durante el proyecto de exterminio de 1749». Historia y Política, 40, 25-51, 2018.
- (4) <https://arainfo.org/prision-general-gitanas-la-gran-redada-1749/>
- (5) https://www.ecured.cu/Las_cigarreras#:~:text=Las%20cigarreras%20no%20eran%20simplemente,condiciones%20de%20vida%20y%20trabajo.
- (6) <https://encyclopedia.ushmm.org/content/es/article/genocide-of-european-roma-gypsies-1939-1945>
- (7) https://ajuntament.barcelona.cat/bcnacciointercultural/es/noticia/myriam-amaya-la-cronica-de-la-dignidad-y-el-compromiso_1022202
- (8) Ortiz-Cobo, M. i Bianco, R. (2020). Mediación Intercultural en crisis.

Autor: Danilo F.

Títol: Llegir i passar-s'ho bé

Tècnica: grafit i aquarel·la

La il·lustració plasma una noia pujada a una escala, en plena acció, pintant un tema relacionat amb la dona, en l'ambient dels anys 30 a Barcelona, gaudint de la lectura en col·lectiu.

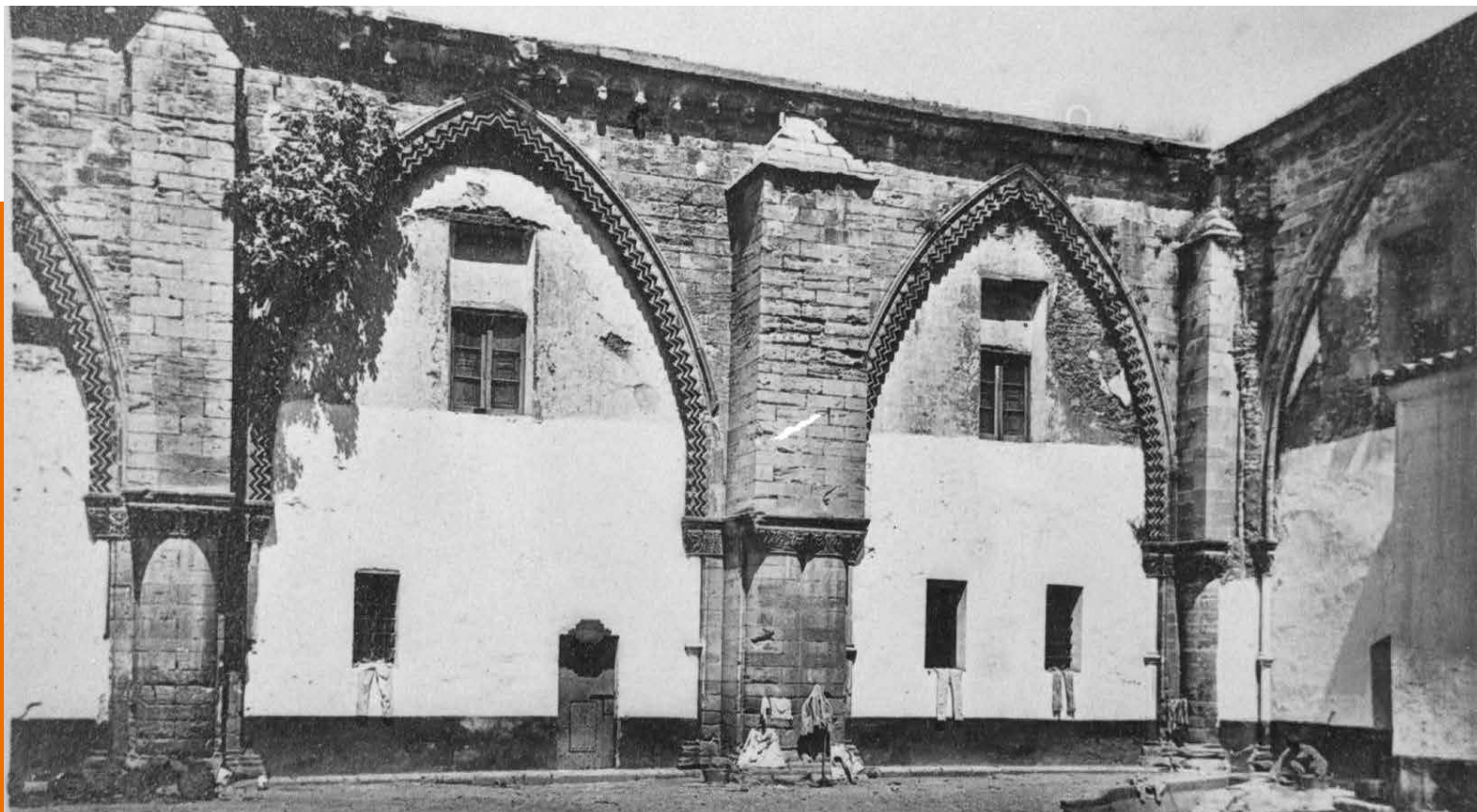
La nena que s'atura a contemplar la situació, en un anar i venir quotidià, recollint el seu missatge des de la seva pròpia experiència. Així doncs, LLEGIR I PASSAR-S'HO BÉ.

Danilo F.
2021

L'Ateneu Lleidatà, a la dictadura de Primo de Rivera

La dictadura de Primo de Rivera va suposar un entrebanc important per al desenvolupament associatiu i cultural que havia experimentat Lleida des de 1850. La persecució i clausura d'entitats va ser nombrosa, tant a la capital del Segrià com a la resta del Principat. D'altra banda, va ser en aquest context de repressió que va poder crear-se l'Ateneu Lleidatà, el qual en poc temps va esdevenir el principal espai de sociabilitat, difusió del coneixement, defensa del patrimoni i impuls cultural local del municipi durant els anys d'aquesta dictadura militar.

Autors:
Montse Baiges Minguella i
Gerard Pamplona Molina,
autors del llibre. *Evolució
ateneística i associativa de les
Terres de Ponent (1850-2020)*

Estat de conservació de l'interior del claustre de la Seu Vella abans de la seva restauració. 1910. Font: ICGC.

«A les Terres de Ponent, trobem que a partir de 1923 es va produir una congelació de l'aparició i continuïtat de les iniciatives culturals, associatives i ateneístiques»

EL MÀXIM EXPONENT DE RESISTÈNCIA CULTURAL DURANT LA DICTADURA DE PRIMO DE RIVERA A LLEIDA

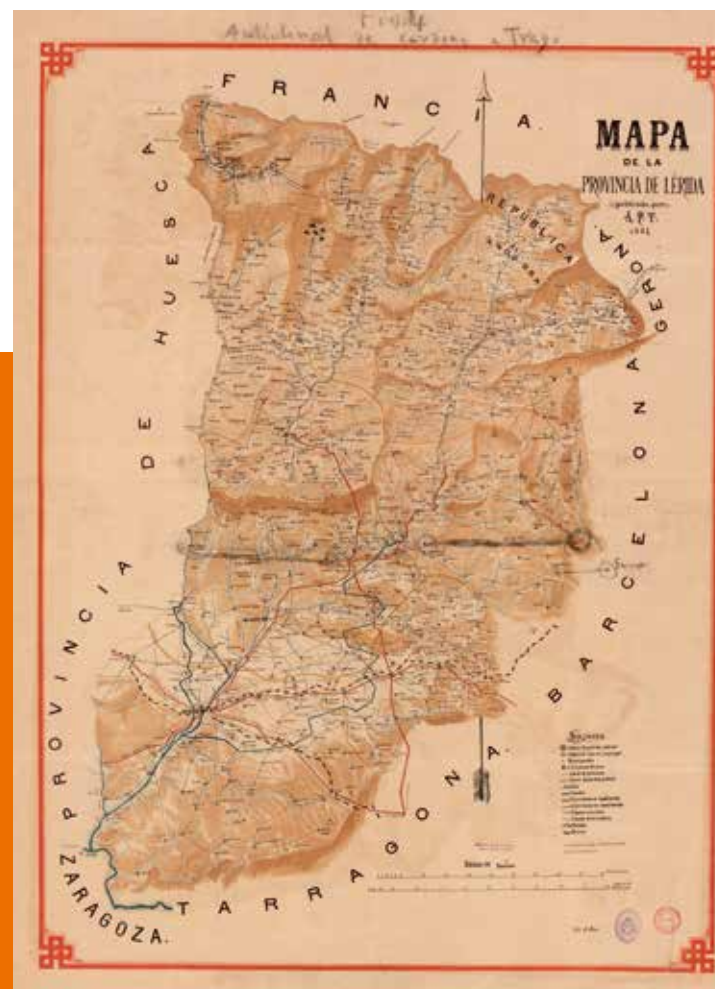
Un dels períodes més foscos de la història de l'Espanya contemporània va ser, sense cap mena de dubte, la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930). Durant els anys en què es va desenvolupar la repressió de l'Estat es va aconseguir, en un primer moment sobretot, alentir el procés democratitzador i catalanitzador que, entre finals del segle XIX i principis del segle XX, s'havia experimentat tant a Catalunya com a les Terres de Ponent. Un procés que principalment havia sorgit arran dels canvis socioculturals i econòmics derivats de la Revolució Industrial i la consolidació i difusió arreu del territori de les idees liberals i republicanes.

Si centrem la nostra atenció en com va afectar la repressió institucional a les Terres de Ponent, trobem que a partir de 1923 es va produir una congelació

de l'aparició i continuïtat de les iniciatives culturals, associatives i ateneístiques. Tanmateix, durant els anys posteriors al cop d'estat de 1923, de mica en mica l'associacionisme popular es va començar a recuperar tímidament. Fruit d'aquesta incipient resistència va néixer, el 1925, l'Ateneu Lleidatà, i va estar operatiu fins al 1931.¹ Malgrat que el context era poc propici per al naixement d'entitats culturals afins a les tesis catalanistes i republicanes, l'Ateneu va poder organitzar-se i aconseguir una seu prop del Cercle Mercantil i Industrial de Lleida. D'altra banda, aquest centre no va ser la seu estable, ja que l'Ateneu Lleidatà mai va disposar d'una seu pròpia i duradora, perquè depenia exclusivament de les quotes dels associats i no disposava de prou diners per comprar un local propi.²

Seu Vella de Lleida quan era caserna militar. Data: 1912. Font: ICGC - Fons família Cuyàs (1905-1980).

Mapa de la província de Lleida. Finals del segle XIX. Font: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (ICGC).

Estava integrat per republicans catalanistes i altres ciutadans provinents de les esferes vinculades amb les esquerres moderades. Entre aquests, destaquen figures com Salvador Roca (el seu primer president), Manuel Fontanals, Antoni Bergós i Felip Solé.³ Tot i les diferències ideològiques, tots els seus membres perseguien un mateix objectiu: revertir la davallada cultural que patia la ciutat i aturar la seva decadència. En paraules de l'Ateneu en relació amb la situació de Lleida: [...] *tiene el aspecto de un cuadro tenebroso*.⁴

Entre les diferents iniciatives que van realitzar durant la seua etapa en actiu, podem ressaltar la posada en marxa d'activitats musicals que havien desaparegut prèviament amb la clausura de l'Orfeó Lleidatà. Al mateix temps, també van centrar-se a defensar els monuments més emblemàtics de la ciutat, com eren, i són, la Catedral de la Seu Vella i l'antic palau de la Suda,⁵ ambdós localitzats al turó de la Seu

Vella i llavors sota ocupació militar i en un estat de conservació pèssims.

Donada la desaparició d'espais associatius que promoguessin la cultura dins la ciutat de Lleida, aquest ateneu va esdevenir el 1925 la principal organització sociocultural de Lleida i, fins i tot, de la província. Com afirmà la *Gasete de Sitges*, «L'Ateneu de Lleida va afermant-se com una de les entitats culturals més ben orientades de les nostres comarques». ⁶ Prova d'aquesta importància està en la manera en com coordinava i cooperava en la realització d'exposicions i tota mena d'activitats amb altres centres de la ciutat, com podien ser el Casino Independent, el Círcol Mercantil,⁷ el Museu d'Art Jaume Morera i el Centre Excursionista.⁸ A més, també va ser l'organitzador de concursos d'arts plàstiques, exposicions d'art,⁹ cursos de tota mena per als ciutadans de poblacions veïnes, com Rosselló o Corbins, i l'encarregat de

«l'Ateneu ha de satisfer necessitats que no li atenyerien en una ciutat que no hagués perdut la sensibilitat, però que no desconfiem pugui recobrar-la ràpidament i quan les circumstàncies li sien propícies; i veieu en tot això si és al·lisonadora la nostra obra»

Parc dels Camps Elisis amb la Seu Vella de fons. Principis del segle XX. Font: ICGC.

*«Diguem, però,
per a que ningú
pugui entendre
nostreamor
a Lleida per
un mal entès
localisme, que
estimem a
Lleida com a
integrant d'un
conjunt superior
que hem de
respectar
tothora»*

subvencionar entitats i persones nascudes a Lleida. Al mateix temps, també va crear una biblioteca localitzada a la Pia Almoina, que va comptar amb més de mil volums. El centre afirmava: «[...] l'Ateneu ha de satisfer necessitats que no li atenyerien en una ciutat que no hagués perdut la sensibilitat, però que no desconfiem pugui recobrar-la ràpidament i quan les circumstàncies li sien propícies; i veieu en tot això si és alligonoradora la nostra obra».¹⁰

Per fer arribar les seves idees a un públic majoritari, l'Ateneu va editar la seva pròpia revista: *Vida Lleidatana*, publicada entre 1926 i 1930. Durant aquests quatre anys va treure a la llum més de 100 publicacions, on es tractaven temes de caràcter cultural, històric i literari, fent sempre ús de la llengua catalana per comunicar-se.¹¹ En els seus exemplars, es deixava constància de les activitats culturals que promovia dins la ciutat i, a més, feia palesa la seva estima cap a la seva terra i nació, Catalunya. Un text de la revista deia: «[...] l'Ateneu no ha deixat d'estar amatent a tot, i així veiem l'entitat assistint a les inauguracions oficials dels cursos acadèmics a l'Institut, Seminari, a la conferència que sobre "Comitès Paritaris" donà el Delegat Regi del Treball a Catalunya [...] assistint

a l'inaugural del curs al Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Lleida. [...] Diguem, però, per a què ningú pugui entendre nostre amor a Lleida per un mal entès localisme, que estimem a Lleida com a integrant d'un conjunt superior que hem de respectar tothora, i que nosaltres treballem pel millorament cultural de Lleida, per tal que el concert d'aquella unitat hi jugui un paper digne de sa gloriosa tradició medieval que feren de nostra ciutat la seu de la cultura catalano-aragonesa».¹²

Coincidint amb el final de la dictadura i l'aparició de la II República, l'Ateneu Lleidatà va anar desapareixent gradualment. Les causes d'aquesta desaparició estan vinculades al fet que poc després de la proclamació de la II República, i amb la consegüent recuperació de drets i llibertats, van sorgir a Lleida nous ateneus. Entre ells l'Ateneu Llibertari i l'Ateneu Popular Lleidatà,¹³ que tenien uns plantejaments ideològics més radicals que l'Ateneu Lleidatà. Davant aquesta nova onada associativa a Ponent, les noves entitats van anar buidant-lo de manera gradual de socis i, per tant, de fons econòmics per seguir duent a terme les activitats que fins aleshores havia realitzat.

SUBSCRIU-TE A LA REVISTA

Federació d'Ateneus de Catalunya
Revista ATENEUS

Plaça Víctor Balaguer, 5, 1r
08003 Barcelona

www.ateneus.cat

Federació d'Ateneus
de Catalunya

Preu
subscripció
anual (2 números)
10€

Fonts d'informació

- (1) J. Torrent i R. Tasis (1966), *Història de la Premsa Catalana*, vol. II. Barcelona, Bruguera, p. 664-665. R. Arnabat i X. Ferré (2015), *Ateneus: Cultura i llibertat. Associacionisme a la Catalunya Contemporània*. Barcelona, Federació d'Ateneus de Catalunya. Annex 1, p. 85.
- (2) J. Barrull (2012): «Itinerari 1: Vida ciutadana, tradició democràtica i República. Lleida, 1901-1936», dins de J. Sagués San José, C. Mir Curcó i J. Barrull Pelegrí (eds.), *Ciutadania, espai urbà i memòria a la Lleida del segle xx*. Lleida: Pagès editors i Ateneu Popular de Ponent; p. 22-23.
- (3) C. Mir, A. Jarne, J. Sagués i E. Vicedo Rius (dir.) (2010), *Diccionari biogràfic de les terres de Lleida: política, economia, cultura i societat. Segle xx*. Lleida. Editorial Alfazeta.
- (4) *Lleida*, núm. 10, 1 d'abril de 1925, p. 45.
- (5) *Vida Lleidatana*, núm. 36, 15 d'octubre de 1927, p. 297.
- (6) *L'Amic de les Arts. Gasete de Sitges*, núm. 7, octubre de 1926, p. 3.
- (7) E. Solé (2015), *L'Art i la vida artística a les terres de Lleida, 1875-1936: lectura sistèmica d'una perifèria*. Lleida, Universitat de Lleida, p. 320-330.
- (8) *Lleida*, núm. 71, 10 de maig de 1928, p.19-20; *Butlletí del Centre Excursionista de Lleyda*, núm. 2, abril-juny de 1926, p. 2.
- (9) *Diario de Lérida*, 27 de novembre de 1929.
- (10) *Vida Lleidatana*, núm. 60, 15 de novembre de 1928, p. 404-408.
- (11) R. Sol (1964), *150 años de prensa en Lérida*. Lleida, Instituto de Estudios Ilerdenses. O. Gassol (2005): «La premsa de Lleida dels anys vint i trenta com a plataforma cultural i editorial. El projecte de Vida Lleidatana», URC, 20: 84-92.
- (12) *Vida Lleidatana*, núm. 60, 15 de novembre de 1928, p. 400-403.
- (13) C. Mir, A. Jarne, J. Sagués i E. Vicedo Rius (dir.) (2010), *Diccionari biogràfic de les terres de Lleida: política, economia, cultura i societat. Segle xx*. Lleida. Editorial Alfazeta, p. 50.

Voleu rebre la revista Ateneus al vostre domicili?

Federació d'Ateneus de Catalunya

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

DADES PERSONALS

Nom i Cognoms
 Domicili
 Codi Postal
 Població
 Telèfon
 Correu electrònic

SUBSCRIPCIÓ ANUAL: 2 números 10 € Data de subscripció:

FORMA DE PAGAMENT: Ingrés a CaixaBank: 2100-0835-12-0200364124

Retalleu i envieu aquesta butlleta o descarregueu-vos aquest formulari a www.ateneus.cat i envieu-lo a comunicacio@ateneus.cat

En compliment del que disposa l'article 5 de la Llei Orgànica 15/1999 de 13 de desembre de protecció de dades de caràcter personal, «Federació d'Ateneus de Catalunya» informa que les dades de caràcter personal que ens proporcioni quan emplem el formulari, es recolliran en un fitxer de la seva titularitat, amb la finalitat de fer-hi arribar la revista Ateneus, així com per a remetre-li informació relacionada amb aquesta entitat que pugui ser d'interès. Així mateix informem que podrà exercitar els drets d'accés, rectificació, oposició i cancel·lació de les seves dades, d'acord a la legislació vigent en matèria de Protecció de Dades de Caràcter Personal, dirigint-se a la adreça postal o electrònica que consta en aquest document.

SUBSCRIU-TE A LA REVISTA

Preu
subscripció
anual (2 números)
10€

Federació d'Ateneus de Catalunya

**ARA QUE EL CAMÍ
FA PUJADA RESPIRA,
REVISA,
RETROBA,
RENOVA,
REVIU,
REAFIRMA'T,
REVISTA**

L'APPEC representa les editorials de revistes
i mitjans digitals en llengua catalana.

Més de 200 capçaleres de 30 temàtiques diferents.

www.iquiosc.cat

Amb el suport de
 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

«La meitat de la població són dones i és molt trist que no hi hagi dones a tot arreu»

Les entitats membres de la Federació d'Ateneus es troben en un moment de canvis, ja que després del moment derivat de la crisi sanitària que travessa el país, moltes s'han hagut de reinventar. Però no són els únics canvis que s'estan produint, ja que també les dones estan ocupant cada vegada més papers rellevants en l'associacionsime, un món històricament ocupat en la seva majoria per homes. Això afecta directament l'ecosistema dels ateneus, ja que els ateneus s'esforcen per seguir jugant el rol de nexes socials i culturals de manera transversal i, sense les dones, és quelcom impossible. Per poder fer una anàlisi global de la situació actual, hem reunit set dones presidentes d'ateneus federats que ens ajudaran a confeccionar una radiografia de l'estat de salut del món ateneístic. Les convidades han estat la Rosa Maria Pujol, dels Amics de la Unesco de Barcelona; la Isona Passola, de l'Ateneu Barcelonès; la Montse Ayats, del Casino de Vic; la Mònica Torrent de l'Unió Escaulenca; la Gemma Bonet del Casal Popular Vilassar de Dalt; la Mireia Claret, de l'Ateneu Igualadí, i la Susagna Artigas, de l'Ateneu Santfeliuenc.

Text: Nil Cervera

D'esquerra a dreta i de dalt a baix: Gemma Bonet, Susagna Artigas, Mònica Torrent, Montse Ayats, Mireia Claret, Rosa Maria Pujol i Isona Passola.

Rosa Maria Pujol:

«Hem d'aconseguir que els ateneus siguin per a tothom»

Les posicions de responsabilitat i presa de decisions al món ateneístic han estat reservades històricament per als homes. Com us heu sentit quan heu trencat amb aquests esquemes i us heu erigit com a dona presidenta del vostre ateneu?

Rosa Maria Pujol: En el meu cas, puc dir que sóc la segona presidenta de l'ateneu, de fet l'ateneu té 60 anys d'història, així que, en aquests anys, només hi ha hagut dues dones. Em vaig sentir molt il·lusionada pel projecte, però també una mica impressionada, perquè, ja se sap, els ateneus són entitats que d'alguna manera s'han passat de moda i és com si als homes els hi deixés d'interessar. En definitiva m'he sentit còmode, crec que hi he aportat bastantes coses diferents del que havien aportat els meus predecessors.

Isona Passola: Jo difereixo en que els ateneus estiguin passats de moda, justament penso que la presència de les dones els hi pot donar un altre sentit. És a dir, a mi quan em van explicar que, després de 160 anys, l'Ateneu Barcelonès, que havia comptat entre els seus socis a Guimerà, Pompeu Fabra i altres personalitats rellevants, però per contra, mai havia tingut una dona a posicions de responsabilitat real, vaig dir: "Quin horror!" Em vaig trobar amb la prova del cotó, al veure que la meua incorporació com a primera dona presidenta es celebrava com un fet gairebé històric.

Montse Ayats: El Casino de Vic té 173 anys d'història i mai havia estat presidenta cap dona. Al 1996 sí que hi va haver la

primera dona a la junta Directiva, però no com a presidenta. El millor que tenim és que comptem amb un equip molt motivat i preparat. A la junta anterior tot eren homes i en aquesta hi hem incorporat quatre dones. De fet, m'agradaria remarcar que ens ha costat bastant trobar dones disposades a assumir aquesta responsabilitat.

Mònica Torrent: Si, és així, la nostra societat era una mutualitat i per tant, com totes les mutualitats similars de Catalunya, només podien ser socis els homes. Fins el 1989 no hi van poder entrar les dones i fins el 2005 no va ser la primera presidenta. A mi em van nomenar el 2019. M'hi sento molt bé, sobretot per poder tenir l'oportunitat de donar veu a les dones en un món tant marcat pel sexe masculí.

Mireia Claret: Jo vaig agafar la presidència al 2016 però va ser un procés molt natural. Estava a la junta i, quan va haver-hi l'oportunitat, em vaig atrevir, sobretot perquè coincidia amb els 150 anys de l'entitat i, tant jo com els meus companys, ens vam adonar llavors del que representava l'entitat per a la ciutat.

Gemma Bonet: Vaig començar al 2017. En el meu cas, la junta anterior em va proposar com a candidata, ja que volien una presidenta dona i em veien molt implicada amb l'entitat, i fins avui. Cal dir però, que no sóc la primera presidenta, la primera fou Maria Lluïsa Bot.

Susagna Artigas: Vaig entrar al 2012 i vaig arribar amb una junta que marxava. L'ateneu en aquell moment era una cosa una mica llunyana i tancada. La veritat és que el fet de ser la primera dona presidenta em va semblar com que assumia molta responsabilitat, no pel projecte, sinó per no fer quedar malament a les dones. Al final, la meitat de la població són dones i

Mònica Torrent:

«Cal donar veu a les dones en un món tant marcat pels homes»

el que és molt trist és que no hi hagi dones a tot arreu.

Parleu-nos sobre la realitat del vostre ateneu i sobre els punts forts i dèbils que creieu que tenen i si heu fet canviar alguna d'aquestes tendències.

RMP: Crec que el que més ens ha de preocupar és aconseguir que més jovent s'impliqui i participi a la vida de l'ateneu que tingui a prop, sense deixar de ser un públic intergeneracional. D'altra banda, crec que els centres cívics ens fan una competència deslleial des de l'inici que es van muntar, perquè van atemptar contra la salut ateneística de Catalunya. Per exemplificar-ho una mica, un centre cívic a dia dos de gener té el pressupost de l'any tancat. Per contra, un ateneu ha de fer malabars i buscar-se la vida per poder programar activitats punteres i d'interès.

IP: Crec que la diferència fonamental és que els homes tenen la necessitat de saciar el seu ego, d'ostentar el càrrec i, en canvi, les dones som més pragmàtiques. Les que hem entrat per primera vegada ens hem topat amb uns funcionaments als que no estem acostumades perquè a les nostres altres feines som d'una practicitat absoluta. I tota aquesta lentitud a l'hora de resoldre problemes fa que estiguis en institucions gairebé funcionaries i tot això ho hem de revertir per fer-nos molt més útils.

MA: Els models de gestió dels ateneus es quedaran obsolets si els mantenim com sempre han estat i no evolucionem amb el temps, malgrat tenen moltes possibilitats. En una societat tant individualitzada, on

Gemma Bonet:

«L'ateneu és un lloc que desperta un sentiment de pertinença»

tothom va a la seva, crec que és fonamental posar a l'abast de tothom espais de trobada on es pugui discutir, culturitzar-se. En el cas del Casino, es respira una vida extraordinària, hi ha molt de moviment, però sí que és veritat que la majoria de socis són d'a partir de 60 o 70 anys. Ara ens trobem amb el repte d'intentar fer l'efecte crida als joves i començar a incorporar-los en el dia a dia de la vida de l'ateneu.

MT: El cas de la Unió Escaulenca és curiós ja que al poble hi ha 100 persones, i ara tenim 125 socis, ja que tots els integrants del poble (i alguns de fora) formen part de l'entitat. Al final això és molt bonic, perquè som una gran família i l'entitat és l'eix en el que gira tota la vida social del

poble d'una manera intergeneracional, ja que no hi ha botigues i el lloc de trobada és la plaça del poble, on està l'ateneu.

MC: Tenim un espai molt aprofitable i la nostra tasca com a junta és mantenir-lo viu i atractiu per als socis. La nostra obligació és adaptar-nos al context del moment en que vivim. El que portem anys intentant és fer moviments d'obertura de l'ateneu, bàsicament proposant projectes on hi pugui participar tothom. Jo sempre dic que si no hi hagués l'ateneu, l'hauríem de crear, ja que és un lloc que no està polititzat i no depenem de recursos públics, per tant podem fer el contrapunt del discurs polític de la ciutat per mitjà de debats, conferències, etc.

GB: Nosaltres som un casal amb orígens molt relacionats amb la parròquia i encara estem bastant lligats a l'església. De fet, com fa uns anys l'equipament estava en males condicions i necessitava d'una reforma, vam haver d'anar a parlar amb el bisbat i es vam trobar amb uns estaments

Susagna Artigas:

«Ens hem d'empoderar i tenir una estratègia ben definida»

antiquats i de caire masclista. Crec que el que costa més és portar la gent jove a l'ateneu i penso que és la línia en la que hem de treballar si volem que els ateneus segueixin sent una part fonamental de la societat.

SA: Quan jo hi vaig entrar, creia que el primer que haviem de fer era posar l'edifici en condicions, una cosa complicada perquè el propi edifici el van erigir els socis fa molts anys i gestionar aquest patrimoni és complicat. De fet, estic segura que a molts ateneus els hi passa això, compten amb equipaments molt antics i per mantenir-los es necessiten molts recursos, a més la normativa cada vegada és més exigent.

Quines coses creieu que necessiten d'una renovació urgent al món dels ateneus?

RMP: Tenim un problema en general que té a veure amb la mitjana d'edat que tenen els associats dels ateneus, però crec que ens equivoquem si parlem de cridar al jovent únicament. També hem d'intentar que el públic dels nostres ateneus sigui un públic transversal, intergeneracional, que els més joves puguin compartir espais, vivències, xerrades i discussions amb els més grans. Si aconseguim fer que els ateneus siguin per a tothom, llavors sí que estarem assegurant el futur de les entitats associatives.

IP: Una de les coses que hem fet bé a l'ateneu és posar a l'abast del públic jove no només l'espai, sinó també deixar-los programar a ells mateixos les idees i activitats que els hi interessin a ells, no imposar-les nosaltres. Crec que donant aquesta llibertat es fa molt més fàcil l'efecte crida, més tenint en compte que el jovent avui dia es mou molt bé per les

Mireia Claret:

«Els socis no han de ser pels descomptes, sinó pel sentiment»

xarxes socials. El que necessita el jovent és trobar-se en un espai.

MA: Amb l'experiència que vaig veure amb la junta anterior, havien creat molts hàbits que s'havien viciat. El que vull dir és que estic totalment d'acord, però és complicat a vegades sortir dels costums. Realment, al Casino de Vic, omplim de gent gairebé totes les activitats que fem, però sempre és el mateix tipus de persones que ja formen part d'aquest teixit i que sovint són d'edat avançada. Crec que el que hem de fer és obrir-nos al jovent i a la diversitat cultural, perquè no ens hem d'oblidar que avui dia hi ha molta gent d'origens estrangers que mai no ha entrat a l'ateneu. Crec que això és una de les coses que s'han de potenciar.

SA: Pel tema de la professionalització, tens tota la raó, una cosa és tenir personal i l'altre és que el personal faci les feines directives. En el cas de l'Ateneu Santfeliuenc, desfer-se d'això va ser tot un repte important. Hi havia gent que vivia d'això i estava monopolitzant un projecte que era dels i pels socis. La feina l'ha de fer algú, perquè la immensa majoria dels que som als ateneus som voluntaris.

MT: Nosaltres escoltem molt als joves, els hi preguntem què volen fer per intentar fer les activitats més interessants i rellevants per als socis. Sí que s'impliquen però no acaben d'agafar responsabilitats, costa molt que una persona jove entri a la junta directiva de l'ateneu per tota la responsabilitat que suposa. Potser en el nostre cas concret també podríem créixer i ser més rellevants si donéssim cabuda i féssim d'aixopluc a altres associacions que hi ha al municipi, però sense perdre la nostra identitat.

MC: Crec que els ateneus ens hauríem d'empoderar com aquella cultura arrelada

Isona Passola:

«Hem de donar les facilitats als joves per salvar els ateneus»

al territori per mitjà del treball en xarxa. Al final, tenim més de 200 equipaments distribuïts per tot el territori català. Crec que el que podríem fer amb això és generar una xarxa perquè un soci d'un ateneu en particular pugui gaudir (a través d'un carnet de soci, per exemple) de tots els altres equipaments del territori. Jo crec que aquesta seria una iniciativa súper positiva, en el sentit que, fins i tot, es podria crear turisme d'ateneus i intercanvi de idees, d'iniciatives i de projectes col·laboratius.

GB: Jo, des de sempre, he vist els ateneus com un lloc que desperta un sentiment de pertinença, tu et feies soci del casal perquè tota la família i entorn ho eren. Ara això ja

no val, el que nosaltres veiem des de la junta és que hem de donar alguna cosa als socis. No m'agrada dir la paraula servei, però sí alguna cosa que s'hi assembli. Per exemple, els nostres socis tenen descomptes per als espectacles, però realment no podem oferir molts més al·licients i, de fet, és un dels grans reptes que tenim perquè no sabem molt bé com aconseguir augmentar el nombre de socis de l'ateneu.

MC: Jo crec que tens raó i hem de fer que la gent se senti orgullosa de ser ateneïsta de la mateixa manera que se sent orgullosa per ser del Barça. S'ha de relacionar l'ateneïsm amb una manera de fer i de pensar, amb uns valors i tradicions molt boniques. Crec que hem de potenciar que els socis no ho siguin pels descomptes, sinó pel sentiment.

SA: Estic d'acord amb que ens hem d'empoderar i tenir una estratègia ben definida. Hem de ser espais de cultura de

Montse Ayats:

«Hem d'obrir-nos al jovent i a la diversitat cultural»

proximitat i, quan dic proximitat, no ho dic per l'eslògan que està tant de moda ara. Hem de potenciar, precisament, que la gent pugui anar a algun lloc al seu mateix poble on pugui expressar-se, conèixer i debatre. Per a mi, aquesta és la raó de ser dels ateneus. Crec que també és fonamental que sapiguem créixer i evolucionar amb els temps per no quedar-nos enrere, i això passa per tenir estratègies de futur a mig o llarg termini. Crec que per aconseguir-ho, la Federació d'Ateneus és fonamental perquè és l'eix que ens uneix a tots els ateneus de Catalunya i crec que tenim molt potencial si sabem com canalitzar-lo.

TRICICLIC

GEST · HUMOR · LLENGUATGE

PALAU ROBERT
Catalunya en valor

PALAU ROBERT
Passeig de Gràcia, 107
08008 Barcelona
Tel. 932 388 091

palaurobert.gencat.cat

Segueix-nos a:

f t y i

EXPOSICIÓ DES DEL 03.05.2021 FINS AL 03.10.2021 ENTRADA LLIURE

Catalunya 2030

Generalitat de Catalunya

Viure qüestionant el gènere

El col·lectiu LGTBI continua patint agressions d'LGTBI-fòbia. Les persones *trans* reivindiquen que s'aprovi el projecte de llei que regula el canvi de nom i de sexe legal sense la necessitat de proves mèdiques o psicològiques. Un sector del feminisme, conegut com les TERF, s'hi oposa.

Autora:
Anaïs Barnolas Soterias

El 2013 la glorieta dels músics del parc de la Ciutadella de Barcelona va ser anomenada la Glorieta de la Transsexual Sònia, en record de Sònia Rescalvo Zafra, una dona trans assassinada per un grup d'skinheads neonazis el 1991/ Jaume Meneses

«transgènere, fa referència a la persona que viu en el gènere oposat al qual va ser assignat en néixer, però sense modificar el seu cos necessàriament»

Judith Juanhuix

Només néixer ens miren el sexe, normalment els genitals i, en funció d'això, se'ns designa si som una dona o un home. L'escriptora Shaina Joy Machlus, al llibre *La paraula més sexi és sí*, descriu la societat occidental com a binària, ja que només permet aquestes dues categories. Això els occidentals ho donem per descomptat, però hi ha regions en el món que tenen una concepció diferent. Per exemple, Joy Machlus explica que la comunitat *hijras*, al sud d'Àsia, ja fa segles que parlen del tercer gènere, o bé les poblacions indígenes d'Amèrica del Nord, en què hi ha gent de la comunitat que té dos-espèrits i que, per tant, forma una condició al marge de les etiquetes de dona o home.

Si ens basem en les definicions occidentals dels anys 60, el sexe s'assigna en néixer i el gènere s'autodetermina i es construeix socialment, explica Joy. Als anys 80, amb els feminismes lesbians i, sobretot als anys 90, la filòsofa Judith Butler i el moviment *queer* qüestionen la categoria de sexe. «Fins llavors el feminisme havia donat per bo que hi ha algunes característiques que són naturals», explica la investigadora en gènere i activista Sam Fernández. Les teories *queer* posen sobre la taula les categories de gènere existents i les comprenen com a fluides i, per tant, canviants, expliquen la politòloga Caty J. Cohen i el crític Tavia Nyong'o en el llibre *Vols teoria queer (o millor la veritat)?*

Les persones que la seva identitat de gènere i l'orientació sexual no entra dins del que s'anomena *cisheteronormativitat*, és a dir, «el que la societat considera 'normal' i normatiu», són les persones que formen el col·lectiu LGTBI, en referència a les inicials de lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals, explica el periodista Dani Valero a *LGTB para principiantes*. A vegades, s'afegeix a l'acrònim la lletra Q i el signe +. La Q fa referència a les persones *queer* i *questioning* (persones que estan desconstruint i qüestionant-se el gènere) i el + fa referència a qualsevol altra identitat emergent.

Hi ha persones que se senten identificades en el gènere que els han assignat en néixer i que es coneixen amb el terme de *cisgènere* (*cis*), exposa Joy. Però n'hi ha d'altres que no. Les persones intersexuals són,

segons Joy, aquelles que els seus cossos presenten característiques que no es corresponen amb les definicions típiques de dona o home. Per exemple, un bebè pot haver nascut amb el clitoris més llarg o amb un penis més petit que la mitjana. També hi ha les persones *trans*, que tenen una identitat de gènere diferent del sexe que els van assignar en néixer. Per tant, els termes no s'han de confondre, ja que no totes les persones que són intersexuals són *trans*, matisa Fernández.

«Els col·lectius trans no atenen a la materialitat dels cossos i a la construcció biològica»

Lidia Falcón

EL RELAT MÈDIC DEL COS EQUIVOCAT

Per referir-nos a les persones *trans* es fan servir els termes transsexual i transgènere. La transsexualitat és un terme mèdic i neix a la dècada dels 50 de la mà dels primers metges que intervenen a persones *trans*, explica el sociòleg i activista Miquel Missé al llibre *Transsexualitats*. «No és incorrecte, però cal tenir en compte que definia molt el que era un veritable transsexual i, per evitar això, s'utilitza la paraula *trans* com a paraigua de moltes identitats», afirma Fernández. Pel que fa al concepte de *transgènere*, fa referència a la persona que viu en el gènere oposat al qual va ser assignat en néixer, però sense modificar el seu cos necessàriament, afegeix Missé.

En el llibre *A la conquesta del cos equivocat*, Missé explica com la medicina ha difós el relat en l'imaginari social que les persones *trans* han nascut en un cos equivocat i que, per tant, tenen un problema que cal resoldre, normalment a través de la intervenció quirúrgica o hormonal. Aquest discurs «patologitza la identitat i, per tant, exclou les diferents identifications

de gènere possibles com a part de la diversitat», explica Fernández. També denota que «la societat és la que té un problema estructural per no permetre aquestes vides», afegeix la investigadora, doctora en Física i activista *trans* Judith Juanhuix.

Fins al 2018 l'Organització Mundial de la Salut no va deixar de considerar la transsexualitat una malaltia mental i actualment s'hi refereix com a «incongruència de gènere». Segons Fernández, s'estableix aquest terme, ja que molts països cobreixen amb polítiques públiques el que es menciona en aquesta classificació. De totes maneres, «es continua parlant de les persones *trans* en una inferioritat des de la comparativa del que és congruent i el que no», afegeix.

LA LGTBI-FÒBIA, UNA XACRA DE LA SOCIETAT

Des del 2014 a Catalunya està vigent la Llei per garantir els drets LGTBI i per erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia, i evitar a lesbianes, gais, bisexuals, *transgènere*s i intersexuals situacions de violència. L'informe *L'estat de l'LGTBI-fòbia a Catalunya 2019* de l'Observatori contra l'Homofòbia posa de manifest que el 2019 va registrar 160 discriminacions, la majoria de les agressions van ser verbals (29,4 %) i físiques (28,1 %), i un terç del total van tenir lloc a la via pública. En el cas de les persones *trans*, Juanhuix explica que pateixen discriminació social, legal i administrativa. Un dels grans problemes en què es troben és a l'hora de buscar feina. «Només hem de recordar que l'activitat econòmica principal de les dones *trans* a Catalunya és el treball sexual», conclou.

El 2007 es va aprovar la Llei reguladora de la rectificació registral de la menció relativa al sexe a l'Estat espanyol. La normativa estableix que, si una persona fa el pas de reflectir el canvi de gènere, ha de demanar permís al Registre Civil, que n'avalua la idoneïtat en funció d'un diagnòstic clínic. L'informe mèdic ha d'acreditar que li ha estat diagnosticada la «disfòria de gènere» i que ha estat tractada durant el procés de transformació corporal almenys durant dos anys. Per aquesta raó, Juanhuix afirma que «el

gènere no és un dret de la persona, és un permís de l'estat que queda reflectit en el camp 'sexe' en el DNI».

El Ministeri d'Igualtat, encapçalat per Irene Montero d'Unidas Podemos, va presentar el passat 18 de maig al Congrés dels Diputats una proposició de Llei Trans que regulava el canvi de nom i de sexe legal sense la necessitat de proves mèdiques o psicològiques. L'avantprojecte, que va ser registrat per ERC, JxCat, Más País, Compromís, la CUP i Nueva Canaria, a les votacions va comptar amb els vots en contra de VOX i PP i l'abstenció del PSOE, ja que la posició que defensa aquesta proposta xoca amb una part del partit. Finalment, no va tenir prou suport per tirar endavant. «Aquesta llei és absolutament necessària», afirma Juanhuix. «És intolerable que l'estat discrimini un grup de persones que exerceixen el dret del lliure desenvolupament de la personalitat, que és el dret fonamental reconegut en l'Article 8 de la Convenció Europea dels Drets Humans», assenyala Juanhuix en referència al dret al respecte per la vida privada i familiar.

Des del 2018 que aquest esberrany ha creat discrepàncies en el moviment feminista. Una de les seves detractores és la històrica dirigent feminista Lidia Falcón. Ella considera que el sexe és determinant: «Els col·lectius *trans* no atenen a la materialitat dels cossos i a la construcció biològica», afirma. Segons Falcón, «el drama està en els homes que es canvien a dones perquè participen en tot el que pot ser femení, inclús, apropiant-se de les quotes que hem aconseguit en els partits polítics i a les empreses».

El col·lectiu *trans* anomena a les feministes que pensen com Falcón amb el mot TERF (*Trans-Exclusionary Radical Feminist*), que fa referència a les feministes que exclouen les dones trans. «S'atreveixen a qualificar-nos. S'han inventat un llenguatge nou pel qual nosaltres som TERF», afirma Falcón. «No puc entendre que hi hagi feministes que estiguin treballant perquè les esborrin com a dones i, com a conseqüència, ja no tinguin un paper social i polític. Ja no seran res. Seran *cis* o *trans*», conclou.

Sam Fernández considera que aquestes discrepàncies en el feminisme «és una etapa de qualsevol moviment social quan es fa més extens. Hi ha opinions que comparteixes i altres que no», afirma. «El col·lectiu LGTBI comença a obrir espais i això no ho perdrà el feminisme», considera. «És el mateix que quan el moviment feminista s'ha ajudat del feminisme antiracista per adonar-se de les limitacions de com s'havia entès fins ara el feminisme i l'activisme», explica.

Anaïs Barnolas Soteras

Lili Elbe (Dinamarca, 1882 - Alemanya, 1931)
va ser la primera persona coneguda que es va fer
una cirurgia de reassignació de sexe

UN DIA QUALEVOL,
de Dario Fo i Franca
Rame. Companyia GAT de
l'Hospitalet. Direcció Enric
Flores. Escenografia Alfons
Flores. (1991).

Carme Sansa, actriu icònica de l'escena teatral i televisiva catalana

«El dia que no hi hagi dones masclistes, el masclisme morirà»

Carme Sansa és una consagrada actriu amb una exitosa carrera tant al teatre com a la televisió. Actualment, està interpretant *Isabel Cinc Hores*, una obra inspirada en la primera sindicalista catalana que s'ha representat ja en diversos ateneus.

«A les dones se'ns acaba la carrera abans, bàsicament, perquè, històricament, al teatre no hi ha tants personatges de dones com d'homes»

Després de més de cinquanta anys de professió, d'on treu una la motivació i l'energia per seguir treballant?

La interpretació, el teatre, ha estat la meua vida finalment. No dic que no hagi fet altres coses, de fet no era aquesta la meua «vocació inicial» per dir-ho d'alguna manera. Però, des que m'hi vaig trobar, m'agrada, m'ho passo molt bé i penso que és un privilegi guanyar-te la vida amb el que t'agrada. Em sento molt afortunada, perquè mai m'ha faltat la feina, potser també perquè l'he buscada constantment. Així que, en definitiva, sí que són molts anys de professió, però no m'ho paro a pensar, ja que l'edat que tens no la notes, és a dir, jo no tinc la sensació de tenir setanta-vuit anys, tinc bona salut i encara tinc energia per seguir passant-m'ho bé mentre treballa.

Una de les parts més complexes de treballar en teatre és haver de buscar per la seva banda textos, idees que un dramaturg pugui plasmar?

Ho he fet alguna vegada, però he tingut sort, perquè durant molts anys compaginava teatre i televisió, cosa que t'asseguro que es fa bastant feixuga, però, és clar, tampoc pots anar dient que no a les ofertes, perquè d'alguna cosa has de viure i, lamentablement, no és una professió que et garanteixi una estabilitat econòmica, ja que després et pots trobar mig any parada, sense cap obra per representar. Per sort, puc dir que sempre he pogut viure d'això, fins i tot diria que sempre he viscut bé.

Essent vostè exalumna i exprofessora de la Isabel de Villena, l'escola fundada per Carme Serrallonga el 1939, com definiria vostè la figura d'aquesta dona?

Haver anat a aquesta escola va ser tot un privilegi. Carme Serrallonga era una dona fora de sèrie, sàvia, avançada al seu temps; de fet, si visqués avui dia, també estaria avançada al seu temps. Ella venia de l'ensenyament que s'havia practicat durant la República, una educació oberta i esplèndida, on no es treballava únicament el temari per repetir-lo com a lloros, sinó que t'ensenyava a pensar, a tenir un esperit crític, a opinar, en definitiva. Recordo alguna vegada que els professors ens deien: «Al llibre, hi diu això, però és la veritat que interessa a aquell qui l'ha escrit» i llavors el mestre explicava la veritat vertadera. A part de tot això es feia dansa, es feia dibuix, cantàvem, és a dir, es potenciava la part més artística i humana de la persona. Una altra de les coses

a remarcar de l'educació a aquella escola és el fet que mai em van renyar. Matiso: evidentment que em cridaven l'atenció quan tocava, però res de càstigs ni humiliacions per ensenyar cap lliçó.

Va ser tal la influència de la meua educació, que vaig decidir fer-me mestra. Vaig estudiar puericultura perquè em deixessin exercir de mestra. Cap als vint anys, vaig començar a compaginar ser professora amb ser actriu. El que és més curiós és que era molt vergonyosa, no em feia gràcia pujar-me a un escenari amb el públic al davant, però, a poc a poc, ho vaig anar superant i el 1963 em vaig inscriure a l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual. I fins ara, mira si han passat coses.

Al llarg de la seva carrera, quins aspectes creu que han evolucionat i quins creu que encara han de canviar, en referència al paper de la dona al món teatral?

He de dir que, segons la meua experiència, entre l'actor i l'actriu jo no he trobat una diferència de sous o amb el tracte en el món del teatre. L'Escola Adrià Gual era molt diferent del que es practicava aleshores. Era un teatre europeu, avançat. Per tant, no hi havia aquesta possible discriminació cap a la figura de la dona, però potser sí que als 60-70 hi havia cert escepticisme o masclisme davant la idea que una dona es dediqués al teatre. En un primer moment, quan em vaig matricular, els pares em van dir: «Però que fas? Això no és per tu!». Quan van anar veient que m'hi dedicava de veritat, ho van acabar acceptant, però al principi era com que tenien una idea gairebé de «puta», de la professió d'actriu. Això no vol dir que no hi hagués actrius respectades, però en alguns casos es tenia una visió de l'actriu com d'una noia «fresca».

Jo, particularment, no he patit aquest masclisme, però, si parlessis amb segons quines directores teatrals, et dirien una cosa completament diferent.

Creu que hi ha molt talent que s'està perdent pel fet de ser una dona qui tingui aquest talent? És a dir, hi ha dones dramaturgues amb molt talent que programen a teatres petits, potser no se'ls dona l'oportunitat de treballar a grans teatres. Què n'opina?

Doncs mira, sense anar més lluny, l'altre dia el Xavier Albertí ho comentava: «Ara han estrenat l'*Emperadriu del Paral·lel* i és la primera vegada en tots els anys que porto al Teatre Nacional que estrena una dramaturga viva». Fixa't quina cosa més estranya. Jo t'he de dir que he sabut algun cas d'algun director que es beneficiava de la seva posició de poder, per aprofitar-se de les persones que treballaven amb ell, sovint dones, però penso que el problema no és només del teatre, ja que en altres àmbits de la societat ha passat i segueix passant. El que sí que succeeix sovint, i ho hem vist amb el cas de l'Institut del Teatre, ja no és tant el tema d'assetjament sexual, sinó la manera de tractar la persona: parlar-li malament i faltar al respecte.

Actualment representa a Isabel Vila, considerada la primera sindicalista catalana, una dona valenta que va lluitar, al segle XIX, contra el treball infantil a casa nostra. Defensava els drets dels infants a ser educats i formar-se. Com la definiria?

Era una dona pionera, devia ser extraordinària per una senzilla raó: al segle XIX, que una dona fos dirigent sindical era impensable, però així va ser. El que sap greu és que no es conegui i, alhora, el que em fa més il·lusió és fer d'altaveu i donar-la a conèixer. M'ha passat sovint que, un cop representada l'obra, part del públic em pregunta per la Isabel Vila, perquè no la coneixien fins a aquell moment. També em fa

reflexionar sobre la quantitat de dones que, havent fet coses molt importants, han caigut a l'oblit.

Com és sentir-se dins la pell d'un personatge tan potent com aquest?

Tant de bo m'assemblés més a la Isabel Vila, m'agrada moltíssim. La gent diu que ser actor o actriu és posar-se a la pell del personatge que interpretes, però jo crec que és més aviat al contrari: les característiques del personatge les has de transportar a la teva personalitat, a tu mateixa. La meua part més lluitadora i reivindicativa sí que és cert que segurament es veu quan interpreto Isabel Vila.

Quin és el paper que més ha gaudit representant?

És molt difícil escollir-ho, et diria que l'últim que faig és el que en aquell moment m'omple més. Si hagués d'escollir, em quedaria amb la mare de *Hamlet*, perquè té unes escenes molt potents i intenses, en tinc molt bon record.

Creu que ser actriu és una professió on la dona, a partir de certa edat, ja no és tan visible? És a dir, hi ha menys papers per a dones a partir dels cinquanta, per exemple? Per què passa això?

Mentre en tens ganes, pots seguir fent el que vulguis, però sí que arriba una edat, a partir dels cinquanta anys aproximadament, que es complica la professió.

«Diuen que ser actor o actriu és posar-se a la pell del personatge que interpretes, però és al contrari: les característiques del personatge les has de transportar a la teua personalitat, a tu mateixa»

«Al franquisme, quan prohibien un recital de Raimon o de Maria del Mar Bonet, els cridaven l'atenció i els amenaçaven, però no els empresonaven com ara»

A les dones se'ns acaba la carrera abans, bàsicament perquè, històricament, al teatre no hi ha tants personatges de dones com d'homes. La tendència està canviant, perquè ara hi ha moltes dones que escriuen i moltes dones que representen personatges femenins, cosa que està molt bé venint d'on venim. Cada cop hi ha més dones dramaturgues, més personatges dones i més actrius que els representen.

En un moment com l'actual on estem veient certa repressió de la llibertat d'expressió, fins i tot amb artistes empresonats, creu que existeix l'autocensura en molts casos, precisament, per evitar problemes judicials?

És possible, ja que és molt greu el que passa. Ni durant el franquisme, quan prohibien un recital de Raimon o de Maria del Mar Bonet, com a molt els cridaven l'atenció i els amenaçaven, però no els empresonaven. És que és molt fort, més encara perquè vivim en una teòrica democràcia. No m'estranyaria que hi hagi molts artistes que s'ho pensin dues vegades a l'hora de publicar segons quina obra, de la mateixa manera que hi haurà d'altres que precisament per la censura que reben, se la juguen i corren riscos publicant el que volen. És una pena, és molt greu i espero que no es posin amb el teatre.

Vostè va viure censura al franquisme?

Jo vaig viure certa censura. Quan actuava a la Cova del Drac, vam començar a fer Kabaret literari en català. Des del 68 fins al 73 aproximadament, és a dir, amb Franco encara viu. Allà venia la censura quan assajàvem i deien que, en un tipus d'espectacle com aquell, qui se les carrega és la persona que ho representa, no qui ho ha escrit, perquè s'entén que l'actriu té el poder de dir el que vulgui un cop es troba sobre l'escenari. Així i tot, no fent el que pensàvem que podrien censurar, mai vaig sentir que ningú acabés a presó o que tingués problemes seriosos amb la justícia. I mira que es colaven bastants coses, però mai vaig veure ni sentir cap cas de presó.

Quina creu que és la via per canviar aquesta societat?

Amb la cultura, l'ensenyament, es pot ensenyar tot. S'hauria de pensar que és la base perquè la societat

funcioni. És evident que encara vivim a una societat masclista i costarà canviar el paradigma, ja que venim de segles enfortint aquesta idea. Una vegada una dona es va enfadar amb mi perquè vaig dir: «El dia que no hi hagi dones masclistes, el masclisme morirà». Crec que el gran problema que encara arrosseguem, segurament de la cultura heretada del franquisme, és que hi ha moltes dones masclistes. Cal dir que jo mateixa a vegades soc víctima del meu subconscient i dic alguna cosa amb caire masclista, o com li diuen ara *micromasclisme*, una cosa de la qual no et pots escapar perquè encara és inherent a la societat. Però, com et deia abans, jo he patit més per comentaris de dones que per comentaris o situacions d'homes.

Realment existeix certa rivalitat entre actrius? O és part d'una llegenda que envolta el teatre?

Jo t'he de dir que m'ho he passat molt bé i en general he tingut molt bona química amb gairebé tothom. Com a tot arreu, sempre hi ha excepcions, però, per norma general, no he tingut problemes remarcables. Pensa que, si realment hi ha mal ambient, quan arribes a l'escenari i comences la representació, comença a trontollar segur, perquè es necessita aquesta química amb els teus companys d'escena.

PROJECTE AMEN SAM SOBRE LA CULTURA DEL POBLE GITANO

La FAC i la FAGiC han impulsat el projecte sobre la cultura del poble gitano AMEN SAM a 15 ateneus d'arreu del territori. El programa inclou un seguit d'activitats tan diverses com concerts, tallers de percussió flamenca, de rumba catalana i de cuina; cinefòrums i xerrades sobre la dona gitana i el feminisme romaní, i una exposició que tracta diversos aspectes del poble gitano, com la seva història, símbols, l'idioma, l'art, l'educació, la discriminació i les persones gitanes conegudes. Les activitats programades es realitzaran a partir de setembre i finalitzaran a finals de desembre.

JORNADA «ELS ATENEUS SOM ESSENCIALS?»

El proper 3 de juliol els directius dels ateneus ens retrobarem al Casal Cultural i Recreatiu de Castellbisbal a la jornada de reflexió i debat «Els ateneus som essencials?», un espai lúdic i formatiu alhora per repensar el present i futur dels ateneus.

A la trobada, compartirem experiències i intercanviarem idees per afrontar els nous reptes de les nostres entitats. Ho farem d'una manera dinàmica i dissenyada, i comptarem amb l'humor del còmic i coach motivacional Albert Boira.

EL DASC AL CASINO DE SANT ANDREU DE LA BARCA

L'ateneu federat el Casino de Sant Andreu de la Barca va ser la seu escollida per acollir l'acte de celebració del Dia de l'Associacionisme Cultural 2021, on hi van assistir la Consellera de Cultura, Natàlia Garriga; la directora de Cultura Popular i Associacionisme, Àngels Blasco; la presidenta de l'ateneu, Carme Lloverol; i el president de la FAC, Pep Morella, entre altres personalitats. Durant el desenvolupament de l'acte, es va fer l'entrega de diplomes als ateneus que celebraven aniversaris especials.

LA FAC OBRE LA CONVOCATÒRIA DE L'EDICIÓ 32 DELS PREMIS ATENEUS

Com cada any, la **Federació d'Ateneus de Catalunya** organitza la gala dels Premis Ateneus, que enguany celebra la seva **32a edició**. Els premis reconeixen la creativitat, l'originalitat, la qualitat i l'esforç que fan les diferents associacions culturals, les persones i les empreses del país per promoure la cultura i l'associacionisme cultural. El proper 5 de juliol es publicaran les **bases dels premis** (que podreu consultar al web de la FAC) i s'obrirà la convocatòria per presentar candidatures. El termini per presentar aquestes candidatures finalitzarà el **17 d'octubre de 2021**.

**La cultura t'emociona. La cultura és coneixement i et fa lliure.
Et transporta, et fa vibrar. La cultura és essencial, i és segura.**

La Diputació de Barcelona, al costat de la cultura del territori.
Els espais culturals estan preparats perquè tu en segueixis gaudint.

#CulturaSegura

Consulta la cartellera dels espais escènics municipals:

escenari.diba.cat

 @TeatresODA

**Diputació
Barcelona**

CLARA PRATS, investigadora BIOCOT-SC de la UPC.

«Les competències transversals que treballem a la universitat les he viscut al món associatiu»

Filla d'un músic i una científica, Clara Prats porta l'ADN de l'ateneisme per herència familiar. Explica que la seva experiència dirigint una coral l'ha ajudat molt a l'hora de comunicar a la premsa.

Quan comença la teva relació amb Els Lluïsos de Gràcia?

Comença gairebé abans de néixer. Tota la meua família, des dels meus avis materns, la meua mare i els seus germans, ja feien vida a Els Lluïsos de Gràcia: van cantar a les corals, van anar a l'agrupament escolta... Jo, amb cinc anys, vaig començar a cantar al Virolet, la coral infantil de Els Lluïsos.

On es troben ciència i música?

A més llocs del que sembla. Hi ha molts matemàtics i molts físics, com jo, que soc física de formació, que estan al món de la música. Aquesta connexió entre matemàtiques i música s'ha anat repetint al llarg dels anys. En el meu cas, el meu pare és músic professional i a casa tota la vida hem estat envoltats de música. La música és una part inseparable de la meua persona, de tota la meua formació, com també de la

meua manera de ser i de relacionar-me a tot arreu i de tot el que he viscut.

Quan vas decidir dedicar-te a la ciència?

No va ser una decisió conscient. És un camí que vaig anar fent, me'l vaig trobar, em va agradar i el vaig seguir. Tenia clar que volia donar classes, sempre m'havia imaginat més el món de l'institut, perquè era el que més coneixia, però quan vaig acabar la carrera em va sorgir l'oportunitat de donar classes a la universitat. A partir d'aquesta oportunitat vaig descobrir un entorn de treball molt bonic, on em van acompanyar des del principi, vaig descobrir que m'agradava molt la recerca i he tingut la sort de poder-m'hi dedicar.

Has sigut una de les veus que ens ha donat llum durant la pandèmia. Què ha suposat aquest any per a la teua carrera?

Aquest darrer any, la meua vida professional ha fet una volta més de cargol. De cop, a partir de la feina que feia el meu grup, on treballàvem modelitzant malalties com la tuberculosi, ens trobem que tenim les eines necessàries per contribuir a l'estudi i a la gestió de la pandèmia, sobretot a casa nostra. De sobte, la feina que fem en el dia a dia es posa al servei de la societat en la seva màxima expressió. Ha sigut el repte professional més gran de la meua vida.

On s'integra la teua trajectòria ateneïsta en la teua vida professional?

Darrere de qualsevol professional hi ha una

persona, i la persona afecta en gran manera el desenvolupament d'aquest professional: la manera de relacionar-se, d'afrontar els problemes, d'entendre el món. En el meu cas, la persona que hi ha darrere de la investigadora, científica o professora, s'ha format en gran manera en el context de Els Lluïsos, de l'associacionisme, del treball en equip. Aquestes competències transversals que treballem a la universitat les he viscut al món associatiu. A l'hora de comunicar com a professora o comunicant als mitjans vaig aprendre molt de la meua època a la coral. Vaig començar a dirigir la coral a disset anys, primer la infantil i després la juvenil. El fet de posar-me davant d'un grup de gent i intentar transmetre alguna cosa m'ha format, m'ha donat eines com a comunicadora i docent.

Quin consell donaries a les futures científiques?

Això ha de valdre per a tothom, tant per a noies que volen dedicar-se a la ciència com per a nois que volen entrar a àmbits més feminitzats: a l'hora de triar una feina hi passaràs tantes hores, que val més que t'agradi. És molt important escoltar-se un mateix i llançar-se a allò que a un li agrada. Soc filla de músic i científica, sempre he tingut aquest referent a casa i mai m'ha fet por com a dona, m'ha fet por com a persona en els primers moments potser, però, si tens un bon acompanyament, si vols i treballes per aconseguir-ho, no hi ha d'haver barreres.